

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

*Հաստատված է
Հայաստանի Հանրապետության
կենտրոնական բանկի խորհրդի
12.11.2010 թ. թիվ 303 Ա որոշմամբ*

ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԾՐԱԳՐԻ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՆԱԸՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

(Գնանի հաշվետվություն)

2010 թ. 3-րդ եռամսյակ

Բովանդակություն	
1. Համառոտագիր	3
2. Գնաճի զարգացումներ	5
2.1. Գնաճն ըստ ապրանքների և ծառայությունների խմբերի, բնականոն գնաճ	5
<i>Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն</i>	6
2.2. Գնաճի նպատակի իրագործում.....	10
3. Գնաճի գործոններ	12
3.1. Արտաքին միջավայր	12
3.2. Վճարային հաշվեկշիռ	18
<i>3.2.1. Ընթացիկ հաշիվ</i>	18
<i>3.2.2. Կապիտալի և ֆինանսական հաշիվ</i>	20
3.3. Տոկոսադրույքներ, փոխարժեք և դրամավարկային զարգացումներ	21
<i>3.3.1. Տոկոսադրույքներ</i>	21
<i>3.3.2. Փոխարժեք</i>	24
<i>3.3.3. Դրամավարկային զարգացումներ</i>	26
3.4. Համախառն պահանջարկ և առաջարկ	28
<i>3.4.1. Համախառն պահանջարկ</i>	28
<i>3.4.2. Համախառն առաջարկ</i>	31
3.5. Աշխատանքի շուկա	33
3.6. Ներմուծման գներ և արտադրողների գներ	34
<i>3.6.1. Ներմուծման գներ</i>	34
<i>3.6.2. Արտադրողների գներ</i>	35
3.7. Գնաճի սպասումներ	36

1. ՀԱՄԱՌՈՏԱԳԻՐ

2010 ԹՎԱԿԱՆԻ
ԵՐՐՈՐԴ ԵՌԱՄՍՅԱԿԻ
ՓԱՍՏԱՑԻ
ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԸ ԵՎ
ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

2010 թվականի երրորդ եռամսյակի հիմնական մակրոտնտեսական զարգացումները բնորոշվել են գնաճային միջավայրի խորացմամբ, ինչպես նաև համաշխարհային և ներքին տնտեսության վերականգնման տեմպերի դանդաղմամբ: Բարձր գնաճային միջավայրի ձևավորումը հիմնականում պայմանավորվել է գյուղատնտեսության ճյուղի խորը անկմամբ և միջազգային շուկաներում պարենային ապրանքների՝ հատկապես ցորենի գնի կտրուկ աճով: Միաժամանակ, տարեսկզբից դրամավարկային պայմանների խստացումը, այդ թվում արտարժույթային շուկայի զարգացումները, ինչպես նաև ներքին պահանջարկի՝ դեռևս դանդաղ տեմպերով վերականգնումը շարունակել են որոշակիորեն մեղմել գնաճային ճնշումները:

Եռամսյակի ընթացքում արձանագրվել է 0.2 % գնաճ, որի պարագայում 12-ամսյա գնաճի ցուցանիշը, նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ ավելանալով 2.8 տոկոսային կետով, կազմել է 8.6%: Ընդ որում՝ վերջինիս 3.3 տոկոսային կետը պայմանավորվել է «Միրգ», «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ» և 1.5 տոկոսային կետը՝ «Հացամթերք» ապրանքախմբերի գների աճով: Այս պարագայում 12-ամսյա բնականոն գնաճը նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշի համեմատ նվազել է 0.5 տոկոսային կետով՝ կազմելով շուրջ 4.9%:

Պարենային ապրանքների գները եռամսյակի ընթացքում նվազել են 0.2%-ով (նպաստումն ընդհանուր գնաճին՝ -0.1 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գները մնացել են գրեթե անփոփոխ, իսկ ծառայությունների սակագներն աճել են 1.1%-ով (նպաստումն ընդհանուր գնաճին՝ 0.3 տոկոսային կետ): Եթե վերջին տարիներին «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ», «Միրգ» ապրանքախմբերի գների փոփոխությունների նպաստումը եռամսյակի գնաճի ցուցանիշին կազմել է միջինը -2.6 տոկոսային կետ, ապա 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում նշված ապրանքախմբերի նպաստումը կազմել է 0.1 տոկոսային կետ, այսինքն՝ 2.7 տոկոսային կետով ավելի, ինչն էլ հանգեցրել է եռամսյակի համար կանխատեսված ցուցանիշից փաստացի արձանագրված ցուցանիշի գրեթե նույն չափով շեղման:

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղումը շարունակվել է, որի պարագայում արձանագրված տնտեսական աճը հունվար-սեպտեմբերին կազմել է ընդամենը տ/տ՝ 2.8%: Ընդ որում, երկրորդ եռամսյակի համեմատ տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղումը հիմնականում պայմանավորվել է անբարենպաստ բնակլիմայական պայմանների հետևանքով գյուղատնտեսությունում արձանագրված խորը անկմամբ:

Արդյունաբերության և ծառայությունների ճյուղում եռամսյակի ընթացքում արձանագրվել է ավելացված արժեքի համապատասխանաբար տ/տ 13.4% և 4.5% աճ, մինչդեռ շինարարության և գյուղատնտեսության ճյուղում՝ համապատասխանաբար տ/տ 1.2% և 19% նվազում:

Չնայած տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմանը՝ երրորդ եռամսյակում բարելավվել են աշխատանքի շուկայի ցուցանիշները: Պաշտոնապես գրանցված գործազրկության միջին եռամսյակային մակարդակը նվազել է՝ արտահայտելով աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկի շարունակական ավելացումը: Աճել է նաև միջին անվանական աշխատավարձը՝ արտահայտելով մասնավոր հատվածում և բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող որոշ կազմակերպություններում աշխատավարձերի աճը: Անվանական աշխատավարձերի աճին զուգընթաց, տնտեսությունում փոքր-ինչ նվազել է աշխատանքի արտադրողականությունը՝ ի հաշիվ գյուղատնտեսության ճյուղում արձանագրված խորը անկման՝ հանգեցնելով միավոր աշխատուժի ծախսերի որոշակի աճի: Արդյունքում՝ տնտեսությունում առաջացած գնաճային ճնշումները գնահատվում են զրոյականից մինչև թույլ գնաճային՝ 0.5% -ի չափով:

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկի աճի տեմպը նախորդ եռամսյակների համեմատ դանդաղել է և կազմել տ/տ 1%՝ պայմանա-

* տ/տ – նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ:

վորված տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմամբ և պետական ծախսումների կրճատմամբ: Ներքին պահանջարկի կազմում մասնավոր ծախսումներն աճել են տ/տ մոտ 4%-ով, վերջինիս կառուցվածքում մասնավոր սպառումը տ/տ աճել է շուրջ 1%-ով, իսկ մասնավոր ներդրումները՝ տ/տ 12%-ով: Երրորդ եռամսյակում ևս մասնավոր ծախսումները շարունակել են զսպող ազդեցություն ունենալ գնաճի վրա: Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ մասնավոր հատվածի իրական ծախսումները 1-2% ցածր են եղել հավասարակշիռ մակարդակից՝ սպառողական շուկայում առաջացնելով 0.4 - 0.6% գնանկումային ճնշումներ:

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում շարունակվել է հարկաբյուջետային քաղաքականության ընդլայնող ազդեցության նվազումը: Համախառն պահանջարկի և գնաճի վրա հարկաբյուջետային քաղաքականությունը, ըստ հարկաբյուջետային ազդակի գնահատված ցուցանիշի, ունեցել է կանխատեսվածից ավելի պակաս ընդլայնող ազդեցություն՝ կազմելով 0.8 տոկոսային կետ: Ընդ որում՝ եկամուտների ազդակը կազմել է 2.6 տոկոսային կետ զսպող, իսկ ծախսերինը՝ 3.4 տոկոսային կետ ընդլայնող:

Ներքին պահանջարկի և աշխատանքի շուկայի՝ վերը նշված զարգացումների պայմաններում տնտեսությունում եռամսյակի ընթացքում նկատվել են թույլ գնաճային ճնշումներ, որոնք, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, կազմել են 0 - 0.3%:

2010թ. երրորդ եռամսյակում համաշխարհային և ներքին տնտեսությունների աճի տեմպերի դանդաղման պայմաններում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը տ/տ որոշակի բարելավվել է՝ պահպանվելով դեռևս բարձր մակարդակի վրա: Միաժամանակ, երրորդ եռամսյակում հատկանշական է եղել արտահանման և ներմուծման դոլարային աճի տեմպերի բավականաչափ նվազումը: Սա հիմնականում պայմանավորվել է ներքին տնտեսության զարգացումներով և մետաղների միջազգային գների տ/տ աճի տեմպերի նվազմամբ: Վերը նշված զարգացումներն առավելապես արտահայտվել են ներմուծման իրական ծավալների աճի տեմպերի նվազմամբ: Ինչ վերաբերում է դրամական փոխանցումներին, ապա վերջիններիս տ/տ աճի տեմպերը նախորդ եռամսյակի դանդաղումից հետո վերականգնվել են: Արդյունքում՝ ընթացիկ հաշվի պակասուրդը երրորդ եռամսյակում նվազել է տ/տ 13.2 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 270.7 մլն ԱՄՆ դոլար:

Վերոնշյալ զարգացումներով էլ պայմանավորվել են գնաճի նպատակի իրագործման ընթացքը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները եռամսյակի ընթացքում: ԿԲ-ն ձեռնպահ է մնացել դրամավարկային պայմանների խստացումից՝ հաշվի առնելով, որ գնաճի բարձր մակարդակը ձևավորվել է առավելապես առաջարկի ցնցումների ազդեցությամբ, ինչպես նաև այն, որ 1 տարվա հորիզոնում այդ ցնցումների մարման և տարեսկզբից դրամավարկային պայմանների խստացման փոխանցվող ազդեցության դրսևորման արդյունքում սպասվում է կանխատեսվող գնաճի տեմպի աստիճանական նվազում: Այս պարագայում անցած երեք ամիսներին վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը մնացել է անփոփոխ՝ 7.25%:

Հաշվի առնելով տարվա առաջին կեսին ձևավորված փաստացի միջավայրը և իրականացվելիք ապագուարայնացման միջոցառումները, դրամավարկային քաղաքականության երրորդ եռամսյակի ծրագրով նախատեսվում էին փողի ագրեգատների զուսպ աճ և արտարժույթային ավանդների համեմատ դրամային ավանդների առաջանցիկ աճի տեմպեր: Ակնկալիքները հիմնականում արդարացել են այն առումով, որ դրամավարկային միջավայրն աչքի է ընկել դոլարայնացման աստիճանի նվազմամբ՝ 4.1%-ով: Դա արտահայտվել է արտարժույթային ավանդների 1.2% նվազմամբ (բացառելով փոխարժեքի փոփոխությունը՝ ընդամենը 0.5%-ի աճ) և դրամային ավանդների 12.9% աճով: Միևնույն ժամանակ, եռամսյակի ընթացքում շարունակել են արագ տեմպերով աճել արտարժույթային վարկերը՝ 10.3%-ով (բացառելով փոխարժեքի փոփոխության ազդեցությունը՝ 12.1%-ով), որի հիմնական աղբյուր են մնում արտարժույթային թղթակցային հաշիվների ավելցուկային միջոցները: Եռամսյակի ընթացքում դրամով վարկավորումն աճել է ընդամենը 2.4%-ով, ինչի արդյունքում տնտեսության վարկավորման ծավալների աճը կազմել է 6.5%, իսկ տ/տ՝ 22.4%:

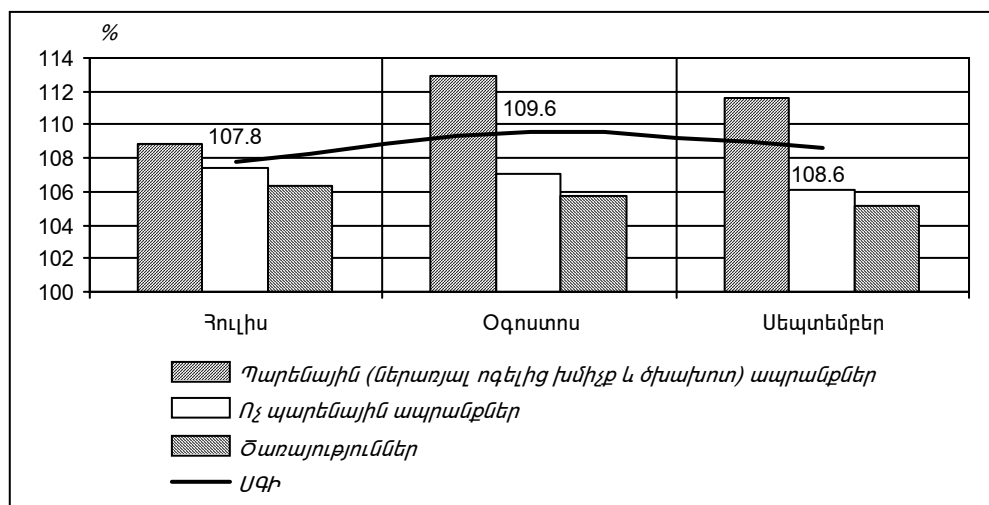
2. ԳՆԱԾԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

2.1. ԳՆԱԾՆ ԸՍՏ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ԵՎ ԾԱՌԱՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԽՍՔԵՐԻ, ԲՆԱԿԱՆՈՆ ԳՆԱԾ

2010թ. սեպտեմբերին, 2009թ. սեպտեմբերի համեմատ, գրանցվել է 8.6% գնաճ, ընդ որում՝ պարենային (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ) ապրանքների գները բարձրացել են 11.6%-ով, ոչ պարենային ապրանքներինը՝ 6.1%-ով, ծառայությունների սակագները՝ 5.2%-ով՝ նպաստելով գնաճին համապատասխանաբար 6.1, 1.0 և 1.5 տոկոսային կետով:

Նպաստումը գնաճի ցուցանիշին, տոկոսային կետ	Ապրանքախմբեր	Գների փոփոխություն, %
6.1	Պարենային ապրանքներ	11.6
2.7	Բանջարեղեն և կարտոֆիլ	58.0
1.6	Մսամթերք	16.3
1.5	Հացամթերք	10.0
0.5	Միրգ	21.2
0.4	Կենդանական և բուսական յուղ	8.9
0.2	Հրուշակեղեն	8.2
0.1	Շաքարավազ	6.6
0.1	Ծխախոտ	1.4
-0.2	Չուլ	-13.4
1.0	Ոչ պարենային ապրանքներ	6.1
0.2	Անձնական օգտագործման մեքենաներ և վառելիք	7.0
0.2	Կոշիկեղեն	13.3
0.2	Հագուստ և գործվածք	8.4
0.1	Դեղամիջոցներ	3.4
0.1	Վառելիք	8.7
1.5	Ծառայություններ	5.2
0.7	Բնակարանային, կոմունալ ծառայություններ	9.3
0.5	Բուժսպասարկման ծառայություններ	5.6
0.2	Կրթության համակարգի ծառայություններ	5.1
0.1	Այլ կենցաղային ծառայություններ	14.2
0.1	Հանրային սննդի ծառայություններ	6.8
-0.1	Տրանսպորտի ծառայություններ	-3.5

Սպառողական գների ինդեքսը 2010 թ. երրորդ եռամսյակում 12-ամսյա կտրվածքով՝ ըստ հիմնական ապրանքային խմբերի և ծառայությունների

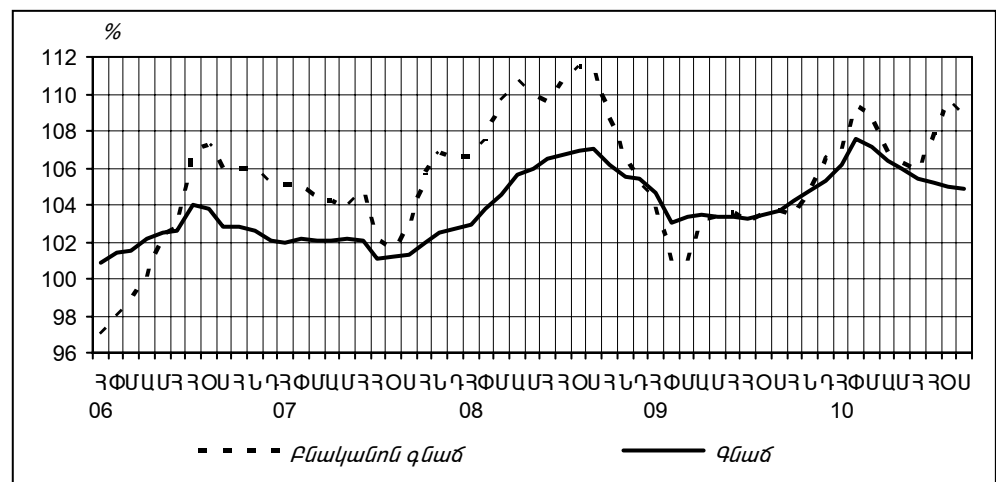
2010 թ. երրորդ եռամսյակում գնաճը, նախորդ եռամսյակի վերջի նկատմամբ, կազմել է 0.2%, որից՝ պարենային ապրանքների գները նվազել են 0.2%-ով (նպաստումը գնաճին՝ -0.1 տոկոսային կետ), իսկ ծառայությունների սակագները աճել են 1.1%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 0.3 տոկոսային կետ): Ոչ

պարենային ապրանքների գները մնացել են անփոփոխ: 2010 թ. սեպտեմբերին, 2009 թ. դեկտեմբերի նկատմամբ, հանրապետությունում գրանցվել է 4.7% գնաճ, ընդ որում՝ պարենային ապրանքների գներն աճել են 5.4%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 2.9 տոկոսային կետ), ոչ պարենային ապրանքների գները՝ 3.1%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 0.5 տոկոսային կետ), ծառայությունների սակագները՝ 4.4%-ով (նպաստումը գնաճին՝ 1.3 տոկոսային կետ):

2010թ. հունվար-սեպտեմբերին, 2009թ. հունվար-սեպտեմբերի նկատմամբ, գնաճը կազմել է 7.8%: Վերջինս պայմանավորվել է պարենային ապրանքների 7.0%, ոչ պարենային ապրանքների 11.1% և ծառայությունների սակագների 7.5% գնաճով, որոնց նպաստումները գնաճի ընդհանուր ցուցանիշին համապատասխանաբար կազմել է 3.8, 1.8 և 2.2 տոկոսային կետ:

2010թ. երրորդ եռամսյակում բնականոն գնաճի 12-ամսյա ցուցանիշը նվազել է 0.5 տոկոսային կետով և սեպտեմբերի վերջին կազմել 4.9%: Ընդ որում, աճի ուղղությամբ ամենամեծ նպաստումը ունեցել են «Տավարի միս», «Հիվանդանոցների ծառայություններ», «Կարագ», «Բուսական յուղ», «Շաքարավազ» ապրանքները՝ համապատասխանաբար նպաստելով 1.2, 0.4, 0.3, 0.1 և 0.1 տոկոսային կետով, իսկ «Ձուլ» և «Օդային տրանսպորտի ուղեվարձ» ապրանքները նպաստել են -0.3 և -0.2 տոկոսային կետով²:

**Գնաճը և բնականոն գնաճը
2006 - 2010 թթ.
(%, նախորդ տարվա նույն
ամսվա նկատմամբ)**

Գնաճի տատանումների վիճակագրական վերլուծություն

Սպառողական գների ինդեքսի և սպառողական զամբյուղի առանձին ապրանքախմբերի գների ինդեքսների փոփոխությունների ուսումնասիրման և դրանց տատանումները պայմանավորող գործոնների բացահայտման նպատակով 2007 թվականի հոկտեմբերից մինչև 2010 թվականի սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համար տարանջատվել և գնահատվել է վիճակագրության տեսության մեջ ընդունված երեք բաղադրատարրերի (տրենդի, սեզոնայնության և պատահական տարրի) ազդեցությունը*:

Հաշվարկները ցույց են տալիս, որ 2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածում **ՍԳԻ-ի** վրա սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունը կազմել է 60.05%, պատահական բաղադրատարրինը՝ 35.34%, տրենդային բաղադրատարրի ազդեցությունը՝ ընդամենը 4.62%, ընդ որում՝ 2006թ. հոկտեմբեր - 2009թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունը (7.9%-ով) և աճել տրենդային (2.9%-ով) ու պատահական բաղադրատարրերի (5.1%-ով) ազդեցությունները:

² Բնականոն գնաճի հաշվարկման մանրամասն մեթոդաբանությունը ներկայացված է «ՀՀ կենտրոնական բանկի բանբեր» պարբերականում (2008թ. 1-ին եռամսյակ), «Բնականոն գնաճի հաշվարկման մեթոդաբանությունը ՀՀ-ում. արտաքսման և ճշգրտման եղանակ» վերլուծական նյութում

Պարենային ապրանքների գների ինդեքսի վրա 2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածում շատ մեծ է սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունը՝ 63.29%, չնայած 2006թ. հոկտեմբեր - 2009թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համեմատ այս բաղադրատարրի ազդեցությունը 13.5%-ով նվազել է:

Ոչ պարենային ապրանքների գների ինդեքսի վրա 2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածում էական ազդեցություն է ունեցել պատահական բաղադրատարրը՝ 68.0%: 2006թ. հոկտեմբեր - 2009թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համեմատ այդ բաղադրատարրի ազդեցությունն աճել է 14.3 տոկոսային կետով:

Ծառայությունների գների ինդեքսի վրա սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունը կազմել է 60.7%. պատահական բաղադրատարրինը՝ 33.0%: 2006թ. հոկտեմբեր - 2009թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածի համեմատ սեզոնայնության բաղադրատարրի ազդեցությունն աճել է 18.4%-ով, իսկ պատահական բաղադրատարրինը նվազել է 12.5 տոկոսային կետով:

Ենթաապրանքախմբերի գների ինդեքսների վերլուծությունները ցույց են տալիս, որ 2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածում **սեզոնայնության բաղադրատարրը** ամենամեծն է եղել հետևյալ ենթաապրանքախմբերում՝ «Կրթության համակարգի ծառայություններ» (84.3%), «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ» (78.9%), «Մրգեր» (78.7%), «Ձուլ» (71.9%), «Բնակարանային, կոմունալ ծառայություններ» (53.2%), «Մշակույթի ապրանքներ» (52.5%): Նույն ժամանակահատվածում **պատահական բաղադրատարրի** ազդեցությունը մեծ է եղել «Մսամթերք» (81.0%), «Կենցաղային էլեկտրաապրանքներ» (79.8%), «Խոհանոցային սպասք» (78.1%), «Գեղահարդարման ապրանքներ» (77.8%), «Հանրային սննդի ծառայություններ» (74.1%), «Գորգեղեն» (73.7%), «Ոսկերչական ապրանքներ» (72.6%), «Հրուշակեղեն» (72.2%) ենթաապրանքախմբերում: **Տրենդային բաղադրատարրի** ազդեցությունը ընդհանուր առմամբ փոքր է բոլոր ենթաապրանքախմբերում: Այնուամենայնիվ, 2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր ժամանակահատվածում տրենդային բաղադրատարրի ազդեցությունը համեմատաբար նկատելի է եղել «Ոգելից խմիչք և ծխախոտ» (19.7%), «Ոչ ոգելից խմիչքներ» (19.7%), «Սուրճ, թեյ, կակաո» (13.1%), «Բուժապասարկման ծառայություններ» (8.4%) ենթաապրանքախմբերում:

Գների ամսական ինդեքսների տատանումները պայմանավորող բաղադրատարրերի տեսակարար կշիռները (2007թ. հոկտեմբեր - 2010թ. սեպտեմբեր) (%)

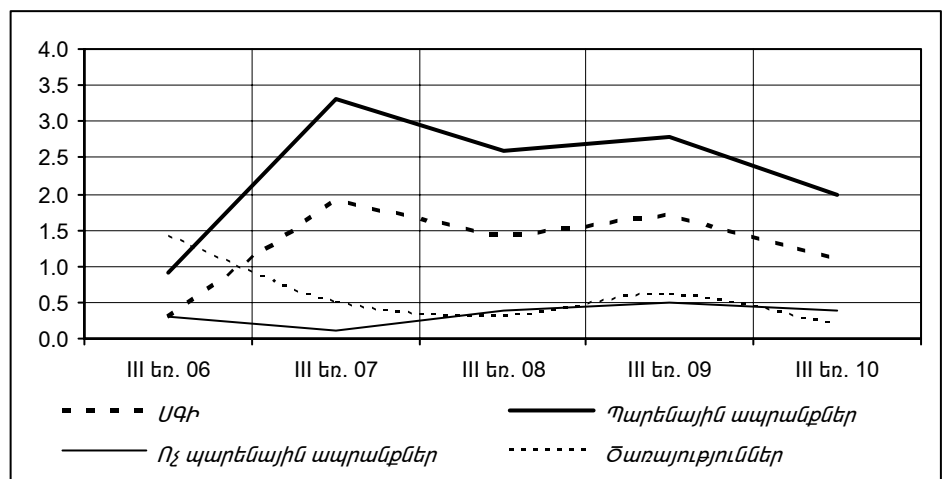
Անվանում	Տրենդ	Սեզոնայնություն	Պատահական տարր	Ընդամենը
ՍԳԻ (նախորդ ամսվա նկատմամբ)	4.62	60.05	35.34	100.0
Պարենային ապրանքներ (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ)	4.20	63.29	32.52	100.0
Հացամթերք	4.5	33.7	61.8	100.0
Մսամթերք	2.7	16.3	81.0	100.0
Ձկնամթերք	0.7	35.8	63.5	100.0
Կաթնամթերք	7.4	35.5	57.1	100.0
Ձուլ	3.3	71.9	24.8	100.0
Կենդանական և բուսական յուղ	6.1	47.5	46.4	100.0
Միրգ	1.6	78.7	19.7	100.0
Բանջարեղեն և կարտոֆիլ	1.0	78.9	20.1	100.0
Շաքարավազ	1.2	47.7	51.0	100.0
Սուրճ, թեյ, կակաո	13.1	49.5	37.4	100.0
Հրուշակեղեն	0.2	27.5	72.2	100.0
Այլ մթերքներ	6.7	27.7	65.6	100.0
Ոչ ոգելից խմիչք	19.7	30.1	50.3	100.0
Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	19.7	30.1	50.3	100.0
Ոչ պարենային ապրանքներ	0.0	32.0	68.0	100.0
Հագուստ և գործվածք	0.0	43.8	56.2	100.0
Կոշիկեղեն	0.6	51.4	48.0	100.0

Վառելիք	6.7	30.2	63.1	100.0
Կահույք	0.8	43.6	55.6	100.0
Գորգեղեն	0.2	26.2	73.7	100.0
Տեքստիլեղեն	6.2	27.2	66.6	100.0
Կենցաղային էլեկտրաապրանքներ	3.6	16.6	79.8	100.0
Խոհանոցային սպասք	5.6	16.3	78.1	100.0
Լվացող միջոցներ	0.7	43.3	56.0	100.0
Շինանյութեր	0.3	38.4	61.4	100.0
Այգեգործական ապրանքներ	1.6	48.5	50.0	100.0
Ղեղամիջոցներ	0.7	29.1	70.1	100.0
Անձնական օգտագործման մեքենաներ և վառելանյութ	0.0	36.0	64.0	100.0
Մշակույթի ապրանքներ	0.3	52.5	47.2	100.0
Գրենական պիտույքներ	5.7	26.4	68.0	100.0
Գեղահարդարման ապրանքներ	0.0	22.2	77.8	100.0
Ոսկերչական ապրանքներ	0.0	27.4	72.6	100.0
Անձնապիտո ապրանքներ	2.3	32.8	64.9	100.0
Ծառայություններ	6.3	60.7	33.0	100.0
Կենցաղային բնույթի ծառայություններ	0.1	32.8	67.0	100.0
Այլ կենցաղային ծառայություններ	0.3	32.9	66.8	100.0
Բնակարանային, կոմունալ ծառայություններ	0.1	53.2	46.7	100.0
Բուժսպասարկման ծառայություններ	8.4	31.4	60.1	100.0
Տրանսպորտի ծառայություններ	3.3	40.2	56.5	100.0
Կապի ծառայություններ	3.9	34.1	62.0	100.0
Մշակույթի ոլորտի ծառայություններ	2.6	32.0	65.4	100.0
Կրթության համակարգի ծառայություններ	3.1	84.3	12.6	100.0
Հանգստի կազմակերպման ծառայություններ	2.5	37.7	59.8	100.0
Հանրային սննդի ծառայություններ	2.2	23.8	74.1	100.0
Իրավական և բանկային ծառայություններ	5.8	29.2	64.9	100.0

Սպառողական զների ինդեքսների տատանողականությունն ուսումնասիրվել է նաև յուրաքանչյուր ապրանքախմբի ամսական զների ինդեքսների տատանման գործակիցների օգնությամբ:

Գծապատկերում արտացոլված է ՍԳԻ-ի և պարենային ապրանքների զների ինդեքսների տատանողականության դինամիկաները, որոնք շատ նման են:

ՍԳԻ, պարենային ապրանքների, ոչ պարենային ապրանքների և ծառայությունների զների ինդեքսների տատանողականության գործակիցները 2006 - 2010 թթ. երրորդ եռամսյակներում

Ըստ ստորև ներկայացված աղյուսակի տվյալների՝ 2010թ. երրորդ եռամսյակում, 2009թ. երրորդ եռամսյակի համեմատությամբ, նվազել է ՍԳԻ տատանողականության գործակիցը՝ 1.7% –ից՝ 1.1%: Նվազել են բոլոր երեք հիմնական ապրանքախմբերի տատանողականությունները՝ «Պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբինը՝ 2.8%-ից՝ 2.0%, «Ոչ պարենային ապրանքներ» ապրանքախմբինը՝ 0.5%-ից՝ 0.4%, «Ծառայություններ» ապրանքախմբինը՝ 0.6%-ից՝ 0.2%:

Համեմատաբար մեծ տատանողականություն ունեն «Բանջարեղեն և կարտոֆիլ»՝ 13.9%, «Ձուլ»՝ 9.8%, «Հացամթերք»՝ 3.0%, «Միրգ»՝ 2.8% «Շաքարավազ»՝ 2.4%, ենթաապրանքախմբերը:

Գների ամսական ինդեքսների տատանման գործակիցները 2006, 2007, 2008, 2009 և 2010 թթ. 3-րդ եռամսյակներում (%)

Անվանում	III եռ. 06	III եռ. 07	III եռ. 08	III եռ. 09	III եռ. 10
ՍԳԻ (նախորդ ամսվա նկատմամբ)	0.3	1.9	1.4	1.7	1.1
Պարենային ապրանքներ (ներառյալ ոգելից խմիչք և ծխախոտ)	0.9	3.3	2.6	2.8	2.0
Հացամթերք	0.2	1.4	0.3	0.3	3.0
Մսամթերք	0.5	1.1	1.1	0.6	0.2
Չկնամթերք	10.9	1.7	21.4	0.1	0.4
Կաթնամթերք	0.3	0.4	0.0	0.5	0.4
Ձուլ	3.1	3.8	1.7	7.0	9.8
Կենդանական և բուսական յուղ	0.3	4.1	0.2	0.9	1.2
Միրգ	3.7	4.5	10.1	17.6	2.8
Բանջարեղեն և կարտոֆիլ	6.0	20.2	19.4	18.2	13.9
Շաքարավազ	0.2	0.6	1.3	3.8	2.4
Սուրճ, թեյ, կակաո	0.1	0.0	0.3	0.4	0.2
Հրուշակեղեն	0.0	0.0	0.3	0.1	0.1
Այլ մթերքներ	0.2	0.1	0.7	0.2	0.0
Ոչ ոգելից խմիչք	0.6	0.0	0.0	0.1	0.0
Ոգելից խմիչք և ծխախոտ	0.0	0.0	0.0	0.1	0.0
Ոչ պարենային ապրանքներ	0.3	0.1	0.4	0.5	0.4
Հագուստ և գործվածք	0.6	0.2	0.4	1.0	1.1
Կոշիկեղեն	1.1	0.2	0.1	4.7	1.4
Վառելիք	1.0	0.3	0.7	1.1	0.1
Կահույք	0.4	0.1	0.1	0.2	0.3
Գորգեղեն	3.1	0.0	0.0	0.1	0.5
Տեքստիլեղեն	1.8	1.0	0.1	0.4	0.2
Կենցաղային էլեկտրաապրանքներ	0.0	0.7	0.3	0.8	0.3
Խոհանոցային սպասք	1.5	0.0	0.8	1.1	0.1
Լվացող միջոցներ	0.3	0.1	0.6	2.3	0.1
Շինանյութեր	0.2	0.1	0.6	1.5	0.1
Այգեգործական ապրանքներ	2.1	0.7	0.5	0.0	0.3
Ղեղամիջոցներ	0.1	1.1	0.1	0.0	0.2
Անձնական օգտագործման մեքենաներ և վառելանյութ	1.8	0.8	2.0	1.0	0.8
Մշակույթի ապրանքներ	0.2	0.8	1.5	0.2	1.5
Փրենական պիտույքներ	1.0	0.1	0.2	2.2	0.6
Փեղահարդարման ապրանքներ	1.1	0.3	0.1	0.4	0.1
Ոսկերչական ապրանքներ	2.6	0.4	4.1	0.5	0.2
Անձնապիտո ապրանքներ	0.5	0.1	1.2	1.9	0.7
Ծառայություններ	1.4	0.5	0.3	0.6	0.2
Կենցաղային բնույթի ծառայություններ	0.3	2.0	0.1	0.7	0.1
Այլ կենցաղային ծառայություններ	0.3	2.5	0.1	0.8	0.1
Բնակարանային, կոմունալ ծառայություններ	1.1	0.0	0.0	0.1	0.0
Բուժապասարկման ծառայություններ	3.5	0.3	0.7	0.8	0.1
Տրանսպորտի ծառայություններ	1.7	0.2	0.4	1.2	1.1
Կապի ծառայություններ	0.1	0.0	1.0	0.0	0.0
Մշակույթի ոլորտի ծառայություններ	0.5	3.5	2.2	3.6	2.3
Կրթության համակարգի ծառայություններ	2.3	2.9	1.7	3.9	2.8
Հանգստի կազմակերպման ծառայություններ	0.7	1.1	0.3	1.4	0.3
Հանրային սննդի ծառայություններ	0.0	0.1	0.5	0.1	1.0
Իրավական և բանկային ծառայություններ	0.0	0.0	0.2	0.0	0.0

* Հաշվարկների մեթոդաբանությունը նկարագրվել է «Գնաճը Հայաստանի Հանրապետությունում. 1999 թ. 2-րդ կիսամյակ» պարբերականում:

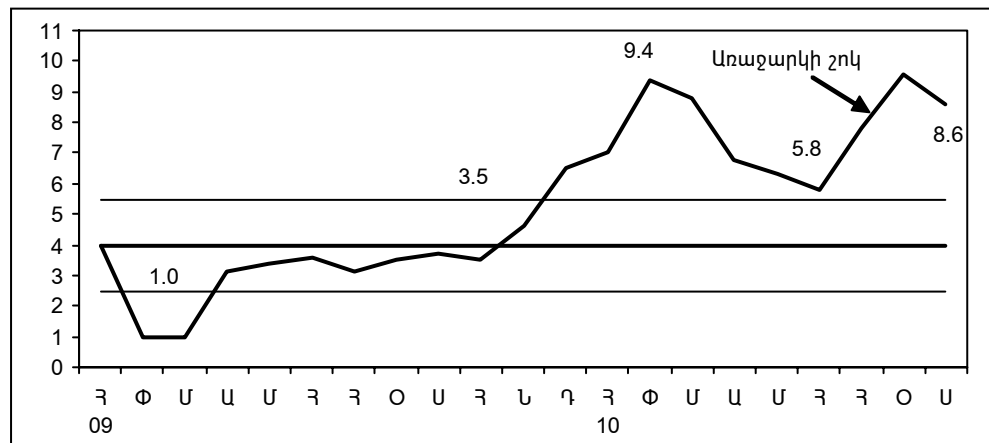
2.2. ԳՆԱԾԻ ՆՊԱՏԱԿԻ ԻՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

Ըստ 2010 թվականի երրորդ եռամսյակի արդյունքների՝ 12-ամսյա գնաճը եռ/եռ՝ ավելացել է 2.8 տոկոսային կետով և կազմել 8.6%, ինչը նպատակային միջակայքի վերին սահմանագիծը գերազանցել է 3.1 տոկոսային կետով: Երրորդ եռամսյակում գնաճի նման թռիչքը գերազանցապես բացատրվում է դրսևորված առաջարկի շուկայի՝ գյուղատնտեսության ճյուղի խորը անկման և միջազգային շուկաներում ցորենի գնի կտրուկ աճով պայմանավորված գնաճային ազդեցություններով:

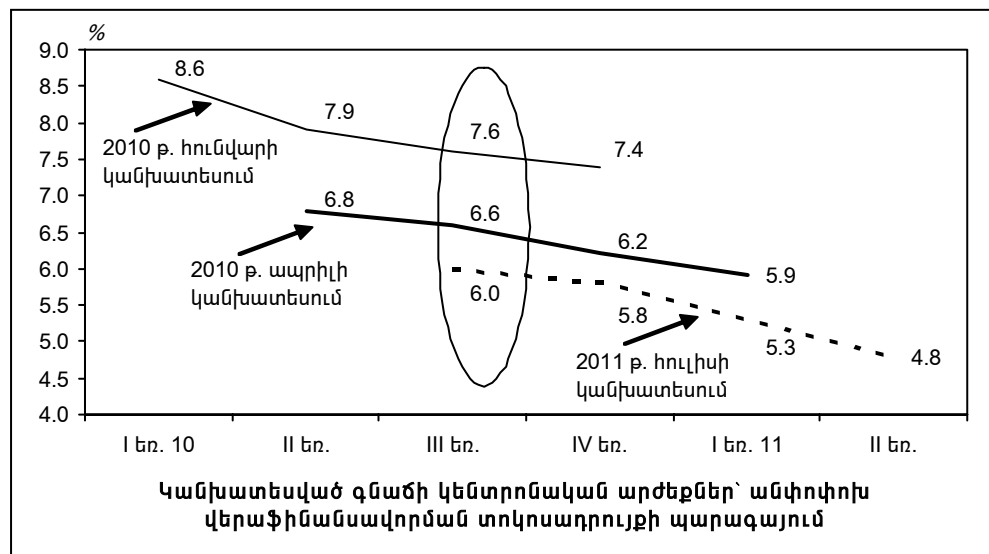
Նախորդող 12-ամսյա ժամանակահատվածի գնաճային միջավայրը և դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները բնութագրվել են հետևյալ հիմնական առանձնահատկություններով: Մինչև 2009 թվականի հոկտեմբեր, համաշխարհային տնտեսական ճգնաժամի խորացման և ներքին պահանջարկի կտրուկ նվազման պայմաններում, ձևավորվել է ցածր գնաճային միջավայր և հոկտեմբերի վերջի դրությամբ 12-ամսյա գնաճը կազմել է 3.5%՝ գտնվելով նպատակային միջակայքում: Դա հաշվի առնելով՝ ԿԲ-ն չորրորդ եռամսյակում ևս շարունակել է տարվա երկրորդ կեսից իրականացվող առավել ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականության ուղղությունները՝ նպատակաուղղված տնտեսական ակտիվության խթանման և գների կայունության ապահովման խնդիրների արդյունավետ համադրմանը:

2009թ. դեկտեմբերից 12-ամսյա գնաճը սկսել է կտրուկ արագանալ և իր բարձրակետին է հասել 2010թ. փետրվարին՝ կազմելով տ/տ 9.4%: Նշված ժամանակահատվածում գնաճային հիմնական գործոններն էին 2009թ. երկրորդ կեսից Կառավարության և ԿԲ կողմից իրականացված խիստ ընդլայնողական հարկաբյուջետային և դրամավարկային քաղաքականությունների փոխանցված ազդեցությունը և հիմնականում բացասական սպասումներով պայմանավորված՝ դրամի արժեզրկման ճնշումները:

12-ամսյա գնաճի վարքագիծը

12-ամսյա գնաճի կանխատեսված ցուցանիշը

* եռ/եռ – նախորդ եռամսյակի նկատմամբ:

Հաշվի առնելով վերոնշյալը, ինչպես նաև սպասվող արտաքին ու ներքին գնաճային ճնշումները՝ ԿԲ-ն 2010թ. հունվարին ճշգրտել էր հաջորդ մեկ տարվա հորիզոնում գնաճի կանխատեսումները աճի ուղղությամբ, ընդ որում՝ այն ուներ նվազող վարքագիծ: Վերջինիս համաձայն՝ կանխատեսվում էր երրորդ եռամսյակի գնաճի 7.6% մակարդակ:

Միևնույն ժամանակ, դեռևս նախորդ տարվա վերջից ձևավորված և արագացող գնաճային ներուժը վերացնելու և գնաճն իր նպատակային միջակայք վերադարձնելու խնդրից ելնելով՝ ԿԲ-ն տարեսկզբից փոխել էր դրամավարկային քաղաքականության ուղղվածությունը՝ խստացնելով դրամավարկային պայմանները: Այսպես, գնաճի նպատակային թիրախից շեղումները նվազեցնելու առաջնահերթությունից ելնելով՝ տարվա առաջին 5 ամիսներին ԿԲ-ն բարձրացրել է վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը ընդհանուր առմամբ 2.25 տոկոսային կետով՝ միաժամանակ կտրուկ սահմանափակելով ծավալային ընդլայնումը: Դրան զուգընթաց, Կառավարությունն իրականացրել է գնաճի զսպման ուղղված միջոցառումների ծրագիր, որի հիմքում դրված էր բյուջետային ծախսերի կրճատումն ու հարկահավաքման ավելացումը: Միևնույն ժամանակ, Կառավարության և ԿԲ համատեղ ծրագրի շրջանակներում իրականացվել են նաև տնտեսության ապադուլարայնացմանն ուղղված միջոցառումներ: Արդյունքում՝ ԿԲ-ին հաջողվել է երկրորդ եռամսյակի վերջին 12-ամսյա գնաճն իջեցնել մինչև 5.8%:

Ելնելով գնաճի վերոհիշյալ զարգացումներից՝ ապրիլին և հուլիսին ՀՀ ԿԲ-ն կրկին ճշգրտել է իր կանխատեսումները՝ այս անգամ արդեն նվազման ուղղությամբ՝ 2010թ. երրորդ եռամսյակի համար կանխատեսելով 12-ամսյա գնաճի համապատասխանաբար 6.6% և 6.0% մակարդակներ:

Փաստորեն ակնկալվում էր գնաճը մեղմող գործոնների ազդեցություն նաև երրորդ եռամսյակում, որի պարագայում կպահպանվեր գնաճի նվազող վարքագիծը: Սակայն երրորդ եռամսյակում տեղի ունեցավ 12-ամսյա գնաճի կտրուկ թռիչք՝ առավելապես պայմանավորված առաջարկի շուկերի, մասնավորապես՝ հացամթերքի, մրգի և բանջարեղենի գների աճի (ընդհանուր նպաստումը գնաճին՝ 4.4 տոկոսային կետ) ազդեցությամբ: Արդյունքում՝ երրորդ, որպես կանոն՝ գնանկումային եռամսյակում գրանցվել է 0.2% գնաճ (վերջին տարիների այդ ցուցանիշը կազմել է միջին հաշվով շուրջ 3.0% գնանկում) և 12-ամսյա գնաճը սեպտեմբերի վերջին հասել է 8.6% մակարդակի:

Այնուհանդերձ, երրորդ եռամսյակից ԿԲ-ն նպատակահարմար է համարել ձեռնպահ մնալ դրամավարկային պայմանների փոփոխություններից՝ հաշվի առնելով ստեղծված իրավիճակը, որում գնաճային միջավայրը ձևավորվել է գերազանցապես առաջարկի գործոնների ազդեցության ներքո, ինչպես նաև գնաճային միջավայրը մեղմող որոշ գործոններ՝ տարեսկզբից դրամավարկային պայմանների խստացումը, երրորդ եռամսյակում արտարժությալի շուկայի զարգացումները և ներքին պահանջարկի՝ դեռևս գնաճային ճնշումներ չառաջացնող դանդաղ վերականգնումը: Միևնույն ժամանակ, երրորդ եռամսյակում վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքի գործող մակարդակը բավարար է համարվել կանխատեսվող հորիզոնում առաջարկի շուկերով պայմանավորված գնաճի երկրորդային ազդեցությունները և սպասումները չեզոքացնելու համար: Արդյունքում, հունիս-սեպտեմբերին ԿԲ-ն անփոփոխ է թողել վերաֆինանսավորման տոկոսադրույքը՝ 7.25%, միաժամանակ չբացառելով դրանց հետագա ճշգրտման հնարավորությունը:

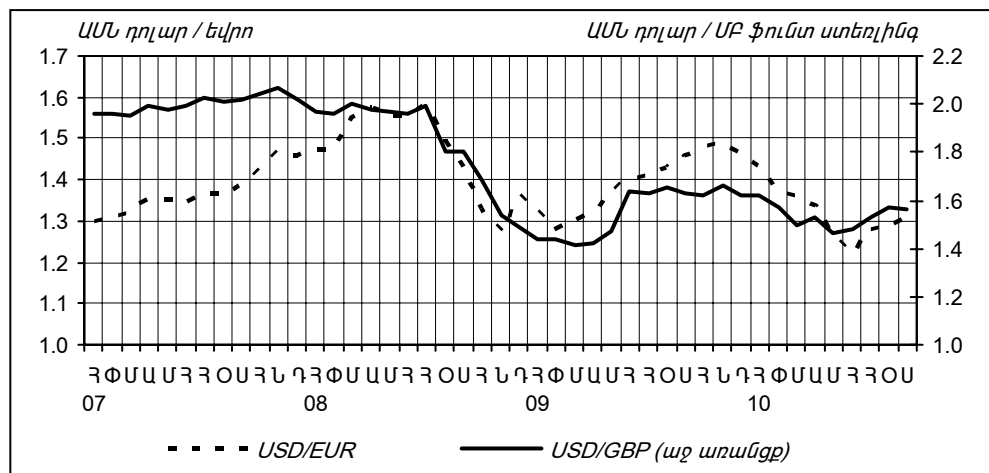
3. ԳՆԱԾԻ ԳՈՐԾՈՆՆԵՐ

3.1. ԱՐՏԱՔԻՆ ՄԻՋԱՎԱՅՐ

2010թ. երրորդ եռամսյակում համաշխարհային տնտեսական աճի տեմպերը որոշակիորեն նվազել են, սակայն տարվա առաջին կեսին համաշխարհային տնտեսության՝ սպասվածից ավելի բարձր տեմպերով վերականգնման պայմաններում ԱՄՆ-ն հոկտեմբերին բարձրացրել է համաշխարհային տնտեսական աճի գնահատականները: Նոր կանխատեսումների համաձայն՝ 2010թ. ընթացքում համաշխարհային տնտեսության աճի տեմպերը կկազմեն 4.8%՝ նախկինում (հուլիսին) կանխատեսվող 4.6%-ի փոխարեն: Նշված ցուցանիշը շուրջ 1.3 տոկոսային կետով բարձր է նախորդ 5 տարիներին արձանագրված միջին ցուցանիշից, թեև դեռևս ցածր է տնտեսական վերելքի (2004-2007թթ.) ժամանակահատվածի աճի տեմպերից: Այս ամենով հանդերձ, ԱՄՆ-ն առավելապես նվազման ռիսկեր է նախանշել 2010-2011թթ. համաշխարհային տնտեսական աճի հեռանկարների առումով՝ պայմանավորված ֆինանսական անկայունության ռիսկերի առավել տարածման և համաշխարհային պահանջարկի ներքին և արտաքին վերաբաշխումներին ուղղված հետևողական տնտեսական քաղաքականությունների բացակայությամբ: Չնայած համաշխարհային պահանջարկի որոշակի թուլացմանը՝ երրորդ եռամսյակում միջազգային ապրանքային շուկաներն աչքի ընկան էական գնաճային զարգացումներով՝ պայմանավորված հիմնականում պարենային ապրանքների (հատկապես հացահատիկային ապրանքների) շուկայի՝ սպասվող բերքի հետ կապված հիմնախնդիրներով, ինչպես նաև ԱՄՆ դոլարի փոխարժեքի որոշակի արժեզրկմամբ: Միևնույն ժամանակ, պայմանավորված հարկաբյուջետային խթանների մասնակի սահմանափակման պարագայում համաշխարհային տնտեսական աճի տեմպերի որոշակի դանդաղմամբ, երկրների մեծ մասը (հատկապես հիմնական առաջատար երկրները) շարունակել է ընդլայնողական դրամավարկային քաղաքականությունը:

ԱՄՆ տնտեսության զարգացումների վերաբերյալ վատատեսական սպասումների, ինչպես նաև ԱՄՆ Ֆեդերալ պահուստային համակարգի կողմից քանակական ընդլայնման կիրառման վերաբերյալ հայտարարությունների պարագայում ֆինանսական շուկաներում ԱՄՆ դոլարը եվրոյի նկատմամբ եռ/եռ արժեզրկվել է շուրջ 1.5%-ով՝ 1 եվրոյի դիմաց կազմելով միջինը 1.29 ԱՄՆ դոլար (տ/տ ԱՄՆ դոլարը շարունակում է մոտ 10.7%-ով արժևորված մնալ եվրոյի նկատմամբ):

Երրորդ եռամսյակում ԱՄՆ դոլարը արժեզրկվել է եվրոյի նկատմամբ

2010թ. երրորդ եռամսյակում գրանցվել է նավթի միջազգային գների եռ/եռ 3.2 տոկոս նվազում, և «Բրենթ» տեսակի հուլիսի նավթի մեկ բարելի միջին եռամսյակային գինը կազմել է 76.4 ԱՄՆ դոլար (տ/տ աճը կազմել է 11.8 տոկոս): Ինչպես արդյունաբերական, այնպես էլ թանկարժեք մետաղների գները բարձրացել են: Լոնդոնի մետաղների բորսայում գնանշվող պղնձի գինը երրորդ եռամսյակում աճելով 3.1 տոկոսով՝ կազմել է միջինը շուրջ 7279 ԱՄՆ դոլար՝ տոննայի դիմաց (տ/տ աճը՝ 24.0%), իսկ ոսկու միջին եռամսյակային գինը նախորդ եռամսյակի համեմատ աճել է 2.7%-ով՝ կազմելով 1228 ԱՄՆ դոլար՝ 1 տրոյական ունցիայի դիմաց, ինչի պարագայում տ/տ աճը կազմել է 27.9%:

ԱՄՆ դոլար / բարել

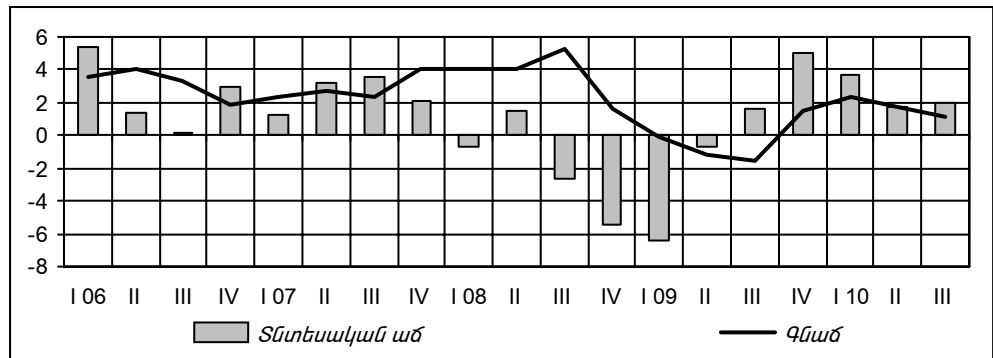
Legend:

- Նավթ (Brent, IPE)
- Հացահատիկ (HRW, CBOT) (աջ առանցք)

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ԱՄՆ-ում արձանագրվել է տ/տ 1.1 տոկոս գնաճ (նախորդ եռամսյակում՝ 1.7 տոկոս): Եռամսյակի ընթացքում գնաճային միջավայրի ձևավորմանը հիմնականում նպաստել է վառելիքի և էներգիայի գների, ինչպես նաև պարենային ապրանքների գների աճը: 2010թ. երրորդ եռամսյակում դեռևս բարձր մակարդակում պահպանվող գործազրկու-

թյան, աննշան գնաճային ճնշումների և տնտեսական վերականգնման անորոշությունների պայմաններում ԱՄՆ դաշնային պահուստային համակարգը պահպանել է քաղաքականության նպատակային տոկոսադրույքը 0 - 0.25 տոկոս միջակայքում՝ միևնույն ժամանակ հանդես գալով քանակական ընդլայնմանը վերադառնալու հնարավորությունների վերաբերյալ հայտարարություններով:

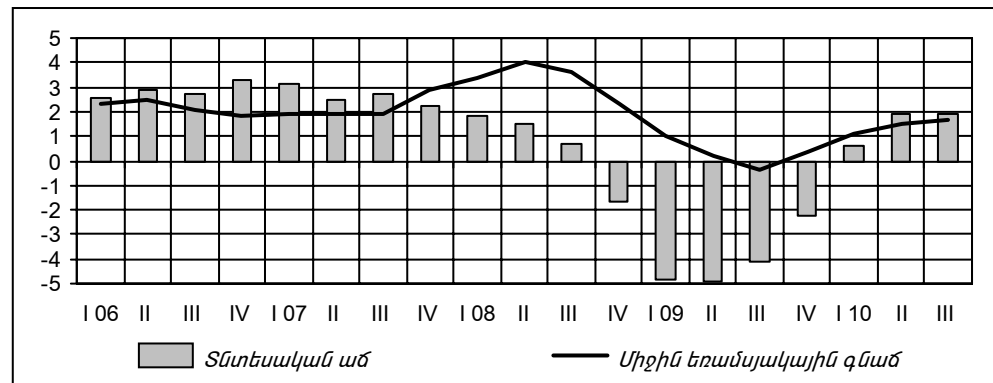
ԱՄՆ-ում 2010 թ. երրորդ եռամսյակում տնտեսական աճը նվազել է

Համաձայն Եվրոստատի նախնական գնահատումների՝ **Եվրոգոտում** 2010թ. երրորդ եռամսյակում, նախորդ եռամսյակի համեմատ, գրանցվել է 0.4% տնտեսական աճ. այդ պայմաններում, պահպանվել է տ/տ տնտեսական վերականգնման համեմատաբար կայուն տեմպը՝ կազմելով 1.9% (նախորդ եռամսյակում եռ/եռ և տ/տ աճը համապատասխանաբար կազմել է 1.0% և 1.9%):

Սպառողական գների ինդեքսը 2010թ. երրորդ եռամսյակում միջինում գրանցել է տ/տ 1.7 տոկոս աճ (նախորդ եռամսյակում գրանցվել էր 1.5 տոկոս գնաճ): Եվրոպական Կենտրոնական բանկը երրորդ եռամսյակի ընթացքում տնտեսական վերականգնման դանդաղ տեմպերի պայմաններում շարունակել է պահպանել տոկոսադրույքները նույն՝ 1.0% մակարդակում:

Եվրոգոտում գրանցվել է տ/տ տնտեսական աճ

Ռուսաստանի տնտեսությունում 2010թ. երրորդ եռամսյակում արձանագրվել է 2.2% իրական աճ՝ բավականաչափ դանդաղելով երկրորդ եռամսյակի 5.2%-ի համեմատ: Տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղումը պայմանավորվել է անբարենպաստ եղանակային պայմանների հետևանքով գյուղատնտեսության տ/տ 18.6% անկմամբ: Հունվար-սեպտեմբերին տնտեսական աճը կազմել է 3.4%, իսկ 2010թ. համար կառավարության պաշտոնական կանխատեսումը՝ 4.0%:

Արդյունաբերության աճը 2010թ. երրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 6.4% (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 10.9%): Մանրածախ առևտրի ճյուղում երրորդ եռամսյակում արձանագրվել է տ/տ 5.9% աճ, իսկ շինարարության ճյուղում՝ տ/տ 2.1% աճ:

Հաշվի առնելով ներքին տնտեսության զարգացումները և համաշխարհային տնտեսության շարունակվող վերականգնման տեմպերը՝ ԱՄՆ-ն Ռուսաստանի տնտեսական աճի 2010թ. ցուցանիշը գնահատել է 4.0% (նախկին կանխատեսումը՝ 4.3%): 2011թ. համար կանխատեսումները ճշգրտվել են աճի ուղղությամբ, ինչը կկազմի 4.3%՝ նախկինում կանխատեսված 4.1%-ի փոխարեն:

Համաշխարհային տնտեսության աճի տեմպերի որոշակի դանդաղման և նավթի գների աճի պայմաններում ընթացիկ հաշվի հավելուրդը տ/տ նվազել է 6.7 մլրդ ԱՄՆ դոլարով և կազմել 8.7 մլրդ ԱՄՆ դոլար: Վերջինս պայմանավորվել է ապրանքային հաշվեկշռի հավելուրդի նվազմամբ: Ի տարբերություն երկրորդ եռամսյակում կապիտալի զուտ ներհոսքի մեծ ծավալների, ընթացիկ եռամսյակում արձանագրվել է 4.4 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ արտահոսք (նախորդ տարվա երրորդ եռամսյակում զուտ արտահոսքը կազմել էր 27.0 մլրդ ԱՄՆ դոլար): Ընդ որում՝ բանկերի զուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 8.3 մլրդ ԱՄՆ դոլարով, իսկ այլ մասնավոր հատվածի զուտ արտաքին ակտիվները աճել են 10.8 մլրդ ԱՄՆ դոլարով: Վճարային հաշվեկշռի հոսքերի արդյունքում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկի արտարժույթային պահուստները 2010թ. երրորդ եռամսյակում ավելացել են 2.7 մլրդ ԱՄՆ դոլարով: 2010թ. հոկտեմբերի 1-ի դրությամբ արտաքին պահուստները կազմել են 490.0 մլրդ ԱՄՆ դոլար:

Վճարային հոսքերի, ինչպես նաև միջազգային ֆինանսական շուկաների զարգացումների պայմաններում եռամսյակի սկզբին ռուբլու փոխարժեքը դրսևորել է արժևորման վարքագիծ, այնուհետև՝ սեպտեմբերին, արժևորումը նորից փոխվել է արժեզրկման: Այս պարագայում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը հանդես է եկել որպես արտարժույթի զուտ վաճառող՝ ի տարբերություն նախորդ եռամսյակի, երբ Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը հանդես է եկել որպես զուտ գնորդ: Արդյունքում՝ երրորդ եռամսյակի ընթացքում ռուբլու միջին փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժեզրկվել է եռ/եռ 1.3%-ով, իսկ տարեկան կտրվածքով ռուբլու միջին փոխարժեքը դեռևս ցածր է 2009թ. երրորդ եռամսյակի միջինի նկատմամբ. տ/տ արժևորումը կազմել է 2.2%:

2010թ. երրորդ եռամսյակի ընթացքում գնաճի տեմպերը նորից արագացել են (նախորդ եռամսյակում արձանագրվել էին դանդաղման միտումներ): Երրորդ եռամսյակում գրանցվել է տ/տ 6.3% գնաճ՝ նախորդ եռամսյակի 5.9%-ի փոխարեն: Գնաճի տեմպերի արագացումը հատկապես զգալի է դրսևորվել սեպտեմբերին, և հիմնական աճն արձանագրվել է պարենային ապրանքների մասով: Վերջիններիս գները երկու անգամ ավելի արագ են աճել, քան նախորդ ամիսների միջին աճը, ինչը պայմանավորվել է անբարենպաստ եղանակային պայմաններով: Ոչ պարենային ապրանքների գների աճը նույնպես արագացել է եռամսյակի վերջին: Երրորդ եռամսյակում Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը ձեռնպահ է մնացել դրամավարկային քաղաքականության տոկոսադրույքների բարձրացումից և պահպանել է հունիսի 1-ին սահմանած մակարդակում՝ 7.75%: Որոշումն ընդունվել է՝ հաշվի առնելով հիմնական մակրոտնտեսական ցուցանիշները և ներքին ֆինանսական շուկաների իրավիճակը: Ընդ որում՝ Ռուսաստանի կենտրոնական բանկը համարում է, որ դրամավարկային գործոններով պայմանավորված գնաճային ռիսկերը թույլատրելի մակարդակում են, և իրականացվող դրամավարկային քաղաքականությունն ուղղված է վարկային շուկաների հետագա ակտիվության պահպանմանը և տնտեսության կայուն աճի ապահովմանը:

Սակրոտնտեսական իրավիճակը հարևան երկրներում³

Թուրքիա. 2010թ. երրորդ եռամսյակում տնտեսության վերականգնման բարձր տեմպերը շարունակվել են. արձանագրվել է 10.3% ՀՆԱ⁴ իրական աճ: Նման բարձր աճի պատճառներից մեկը նախորդ տարվա նույն եռամսյակում արձանագրված խորը

³ Հարևան երկրների տնտեսությունների ուսումնասիրությունը կարևորվում է այն առումով, որ ենթարկվելով նույնանման ցնցումների՝ կարող են անուղղակի ազդել Հայաստանի տնտեսության վրա: 1990-ական թվականների ճգնաժամերը ցույց տվեցին, որ ազդեցության ամուղղակի ուղիները՝ արտահանման միևնույն շուկաները, վարկավորող միևնույն կազմակերպությունները կամ երկրները, միևնույն ներդրողները և այլն, ավելի ու ավելի մեծ դերակատարում են ունենում տարածաշրջանային տեսանկյունից երկրների տնտեսությունների զարգացումների վրա: Հետևաբար երկրները մշտապես ուշադրություն են դարձնում ոչ միայն գործընկեր, այլ նաև տարածաշրջանային հարևան երկրների մակրոտնտեսական զարգացումներին: Ավելացնենք նաև, որ Իրանը ներառված չէ այն պատճառով, որ վերջինիս թվային տվյալները թերի են, ինչպես նաև ստացվում են բավականին ուշ, երբ կորցնում են հրատապությունը:

⁴ 2010թ. երրորդ եռամսյակի ՀՆԱ-ի պաշտոնական տվյալները բացակայում են:

տնտեսական անկումն էր: Այնուամենայնիվ, եռ/եռ աճի տեմպերն արագացել են՝ երկրորդ եռամսյակում կազմելով մինչև 3.7% (սեզոնայնությունը բացառած): Ներքին պահանջարկի աճի տեմպերը (առանց պաշարների) երկրորդ եռամսյակում արագացել են, որի արդյունքում դրական նպաստումը տնտեսական աճին կազմել է 10.8 տոկոսային կետ: Մասնավոր սպառումն ավելացել է 6.2%-ով, մինչդեռ գրանցվել է ներդրումների բավականին բարձր՝ 29.0% աճ: Վերջինս այն կարևոր ազդակներից է, ինչից ելնելով կարելի է ակնկալել, որ 2010թ. տնտեսական աճի ցուցանիշը կգերազանցի սպասումները:

Ներքին սպառումից զանձվող հարկային եկամուտների աճի նախնական ցուցանիշները վկայում են, որ, այնուամենայնիվ, երրորդ եռամսյակում աճի տեմպերի նշանակալի դանդաղում չի արձանագրվի (հաշվի առնելով նաև բազայի ազդեցությունը): Միաժամանակ հարկ է նշել, որ ներքին պահանջարկի նման դրական զարգացումների պարագայում ընթացիկ հաշվի պակասուրդի ավելացման ռիսկերն ավելանում են:

Երկրորդ եռամսյակում աճի ամենաբարձր տեմպերն արձանագրվել են շինարարության և վերամշակող արդյունաբերության ճյուղերում. տ/տ աճի տեմպերը կազմել են համապատասխանաբար 21.9% և 15.4%, իսկ մեծածախ և մանրածախ առևտրի և գյուղատնտեսության ճյուղերում՝ համապատասխանաբար տ/տ 13.9% և 0.6%:

Հիմնականում պայմանավորված ապրանքային հաշվեկշռի պակասուրդի խորացմամբ հուլիս-օգոստոսին ընթացիկ հաշվի պակասուրդի մեծ ծավալները պահպանվել են և կազմել 6.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 1.1 մլրդ ԱՄՆ դոլարի համեմատ: Այսպես՝ ապրանքների արտահանումը հուլիս-օգոստոսին ավելացել է տ/տ 4.3%-ով, մինչդեռ ներմուծման մասով արձանագրվել է բարձր՝ տ/տ 21.3% աճ: Ներմուծման գրեթե բոլոր ենթախմբերի աճի բարձր տեմպերը պահպանվել են: Կապիտալի և ֆինանսական հաշվով զուտ ներհոսքը հուլիս-օգոստոսին կազմել է 9.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 2.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար զուտ ներհոսքի փոխարեն:

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների զուտ ներհոսքը 2010թ. հուլիս-օգոստոսին կազմել է 1.8 մլրդ ԱՄՆ դոլար՝ ավելանալով 17.8%-ով: Պորտֆելային ներդրումների գծով արձանագրվել է 6.9 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք (նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում՝ 2.0 մլրդ ԱՄՆ դոլարի): «Այլ ներդրումներ» հոդվածով գրանցվել է 0.61 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք: Այդ թվում՝ բանկային համակարգի զուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 0.06 մլրդ ԱՄՆ դոլարով, ի տարբերություն այլ մասնավոր հատվածի (առանց բանկերի) զուտ արտաքին ակտիվների 0.35 մլրդ ԱՄՆ դոլարով աճի: Վճարային հաշվեկշռի նշված հոսքերի արդյունքում հուլիս-օգոստոսին թուրքիայի կենտրոնական բանկի պաշտոնական պահուստներն ավելացել են 4.3 մլրդ ԱՄՆ դոլարով («Սխալներ և բացթողումներ» հոդվածով արձանագրվել է 1.46 մլրդ ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք):

Երրորդ եռամսյակի ընթացքում թուրքական լիրան ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է. երկրորդ եռամսյակի միջինի նկատմամբ արժևորումը կազմել է 1.4%: Այնուամենայնիվ, երրորդ եռամսյակի միջին անվանական փոխարժեքի մակարդակը դեռևս բարձր է նախորդ տարվա երրորդ եռամսյակի միջինի համեմատ:

2010թ. երրորդ եռամսյակում սպառողական զմերն աճել են 1.15%-ով (սեպտեմբերը հունիսի նկատմամբ), որի պարագայում տարեկան գնաճը սեպտեմբերին կազմել է 9.24%: Արդյունքում՝ երրորդ եռամսյակում տ/տ միջին գնաճը կազմել է 8.4% (նախորդ եռամսյակում՝ 9.2%): Գնաճին մեծապես նպաստել է չմշակված սննդի գների կտրուկ աճը, իսկ վերամշակված սննդի նպաստումը գնաճին կազմել է 4.2 տոկոսային կետ: Մյուս կողմից՝ մնացած ենթախմբերի (առանց սննդի) գնաճը բավականաչափ ցածր է եղել նախորդ տարվա միջինների համեմատ: Բնականոն գնաճի նվազման միտումը շարունակվել է՝ հիմնականում պայմանավորված թուրքական լիրայի արժևորմամբ և ծառայությունների՝ կանխատեսվածից ցածր գնաճով: Երրորդ եռամսյակի ընթացքում թուրքիայի կենտրոնական բանկն անփոփոխ է թողել քաղաքականության տոկոսադրույքները՝ մեկ շաբաթական ռեպո տոկոսադրույքները պահպանելով 7.0% մակարդակում: Սեպտեմբերի 16-ի որոշման համաձայն՝ ռեպո տոկոսադրույքը պահպանվել է նույն մակարդակում, նվազեցվել են միայն օվերնայթ ներգրավման և տրամադրման տոկոսադրույքները: Ներգրավման համար տոկոսադրույքները 6.5%-ից նվազեցվել են մինչև 6.25%, իսկ տրամադրման համար՝ 9.0%-ից մինչև 8.75%: Դրամավարկային կոմիտեն նշում է, որ կարճաժամկետ հատվածում զմերն ժամանակավորապես կաճեն, այնուհետև՝ չորրորդ եռամսյակից սկսած, կսկսեն նվազել:

Արդրեջանի տնտեսությունը, 2010թ. առաջին ինը ամիսների ընթացքում պահպանել է իրական ՀՆԱ աճի տեմպերը, որը կազմել է 4.1%, ընդ որում՝ ոչ նավթային

հատվածում՝ 5.2%⁴։ Անվանական ՀՆԱ-ն նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ ավելացել է 20.4%-ով, և ՀՆԱ դեֆլյատորը կազմել է 15.6%՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի -31.3%-ի համեմատ։ ՀՆԱ աճի 54.4%-ը բաժին է ընկել արդյունաբերությանը, 5.1%-ը՝ գյուղատնտեսությանը, 7.1%-ը՝ շինարարությանը, 8.2%-ը՝ տրանսպորտին և հեռահաղորդակցությանը, 6.8%-ը՝ մեծածախ և մանրածախ առևտրի ոլորտին, 10.7%-ը՝ սոցիալական ծառայությունների ոլորտին⁵։

2010 թ. հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ, գնաճը կազմել է 3.5%, իսկ նախորդ տարվա հունվար-սեպտեմբերի համեմատ միջին գնաճը կազմել է 5.2%։ Ընդ որում, միջին գնաճի մակարդակը պայմանավորվել է պարենային ապրանքների գների 5.7%, ոչ պարենային ապրանքների գների՝ 2.0% և ծառայությունների սակագների 5.8% աճով⁶։

2010 թ. առաջին ինը ամիսներին Ադրբեջանի առևտրային հաշվեկշիռը եղել է հավելուրդով՝ շուրջ 11.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար։ Ընդ որում՝ արտահանումը նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ ավելացել է 56.8%-ով և կազմել 15.6 մլրդ ԱՄՆ դոլար, իսկ ներմուծումը՝ 3.81%-ով և կազմել 4.5 մլրդ ԱՄՆ դոլար⁷։ 2010թ. հունվար-սեպտեմբեր ամիսների արտահանման արժեքի 86.6%-ը կազմել է հում նավթը⁸։

2010 թ. հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, շուրջ 48.7%-ով աճել է նաև ուղղակի ներդրումների համախառն ներհոսքը և կազմել շուրջ 1.4 մլրդ ԱՄՆ դոլար⁹։

Ինչպես և նախորդ տարի, 2010 թվականին ևս Ադրբեջանի կենտրոնական բանկը իրականացրել է մանաթի փոխարժեքի կայունության պահպանման քաղաքականություն։ Արդյունքում՝ 2010թ. հունվար-սեպտեմբերին մանաթի փոխարժեքը ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ արժևորվել է ընդամենը 0.05%-ով, իսկ հունվար-սեպտեմբերի միջին փոխարժեքը տ/տ արժևորվել է 0.08%-ով¹⁰։

Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի արտարժույթային պահուստները 2010թ. հունվար-սեպտեմբերին ավելացել են 17.4%-ով և 2010թ. սեպտեմբերի 30-ի դրությամբ կազմել 6.1 մլրդ ԱՄՆ դոլար¹¹։

2010թ. սեպտեմբերին, 2009 թ. դեկտեմբերի վերջի համեմատ, տնտեսության վարկավորման ծավալներն ավելացել են 6.3%-ով, իսկ անհուսալի վարկերի ծավալները՝ 48.8%-ով¹²։ Զգալիորեն ավելացել են ազգային արժույթով ավանդների ծավալները. բանկային ավանդների ընդհանուր ծավալն ավելացել է 4.6%-ով, դրամցում ազգային արժույթով ավանդների ծավալների աճը կազմել է 13.3%։ Արտարժույթով ավանդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավանդներում նվազել է և 2010 թ. սեպտեմբերի վերջի դրությամբ կազմել է 49.7%¹³։

Վրաստանի տնտեսությունում, որը 2008 թ. երկրորդ կիսամյակից սկսած տնտեսական անկման փուլում էր, 2010թ. առաջին կիսամյակում գրանցվել է իրական ՀՆԱ-ի 6.6% աճ։ Ընդ որում, 2010թ. հունվար-հունիսին ՀՆԱ կառուցվածքում առավել մեծ տեսակարար կշիռ են ունեցել արդյունաբերության ոլորտը՝ 11.2%, գյուղատնտեսությունը՝ 8.0%, շինարարությունը՝ 4.9%, տրանսպորտի ոլորտը 7.5%, առևտուրը՝ 12.6% և պետական կառավարման ոլորտը՝ 11.7%, իսկ արտադրանքի և ներմուծման զուտ հարկերը կազմել են ՀՆԱ 13.9%-ը¹⁴։

2010թ. հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ, Վրաստանում միջին գնաճը կազմել է 5.2%, իսկ նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ գրանցվել է 7.4% գնաճ։ Ընդ որում, նախորդ տարվա դեկտեմբերի համեմատ 3.6% գնանկում է գրանցվել միայն միջինժամկետ սպառման ապրանքներ գծով, իսկ կարճաժամկետ սպառման ապրանքների, երկարաժամկետ սպառման ապրանքների և ծառայությունների գնաճը կազմել է համապատասխանաբար 10.6%, 6.1% և

⁴ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2010 թ. հունվար-սեպտեմբեր, աղյուսակ 1.1, <http://abc.az/rus/news/48887.html>։

⁵ Աղբյուրը՝ http://www.abc.az/rus/news_21_10_2010_48884.html։

⁶ Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի վիճակագրության կոմիտե. http://www.azstat.org/sdds/en/P_I/I_C_P.shtml, Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2010 թ. հունվար-սեպտեմբեր, աղյուսակ 1.2։

⁷ Աղբյուրը՝ http://www.abc.az/rus/news_16_10_2010_48744.html։

⁸ Աղբյուրը՝ http://www.abc.az/rus/news_18_10_2010_48752.html։

⁹ Աղբյուրը՝ http://www.abc.az/rus/news_22_10_2010_48902.html։

¹⁰ Աղբյուրը՝ <http://www.cbar.az/other/azn-rates>։

¹¹ Աղբյուրը՝ http://www.cbar.az/infoblocks/money_reserve_usd։

¹² Աղբյուրը՝ Ադրբեջանի կենտրոնական բանկի վիճակագրական բյուլետեն, 2010 թ. հունվար-սեպտեմբեր, աղյուսակ 2.8։

¹³ Աղբյուրը՝ նույն տեղում, աղյուսակ 2.4։

¹⁴ Աղբյուրը՝ http://www.nbg.gov.ge/uploads/gdpinglisurad/nominal_gdp_qcurrenteng.xls։

0.7%¹⁵: 2010-2012թթ. համար Վրաստանի ազգային բանկը նպատակադրել է 6% գնաճի մակարդակ:

2010թ. հունվար-սեպտեմբերին արտահանման (\$ՕԲ) ծավալներն ավելացել են 33.6%-ով կամ 276.3 մլն դոլարով, իսկ ներմուծման (ՄԻՖ) ծավալները՝ 12.7%-ով կամ 395.3 մլն դոլարով, այսինքն՝ ապրանքների արտահանման-ներմուծման գործառնությունների արդյունքում նախորդ տարվա նույն ժամանակաշրջանի համեմատ Վրաստանի առևտրային հաշվեկշռի բացասական մնացորդը խորացել է 5.2%-ով՝ կազմելով 2413 մլն ԱՄՆ դոլար:

Չնայած Վրաստանի տնտեսության վերականգնման նշաններին, շարունակում է նվազել է օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների համախառն ներհոսքը: 2010 թ. առաջին կիսամյակում օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների ներհոսքը կազմել է 271.1 մլն ԱՄՆ դոլար, որը տ/տ նվազել է 4.3%-ով: Ի տարբերություն ուղղակի ներդրումների ներհոսքի, 2009թ. հունվար-սեպտեմբերի համեմատ շուրջ 13.1%-ով աճել է արտերկրից դրամական փոխանցումների ներհոսքը. 2010թ. առաջին ինը ամիսներին այդ ցուցանիշը կազմել է 670.6 մլն ԱՄՆ դոլար:

Արտարժույթային ներհոսքի կրճատման պայմաններում 2010 թ. հունվար-սեպտեմբերին ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ վրացական լարիի միջին փոխարժեքը տ/տ արժեզրկվել է 6.6%-ով, իսկ 2009թ. դեկտեմբերի վերջի համեմատ լարին արժեզրկվել է 6.7%-ով: Ազգային արժույթի արժեզրկման ճնշումները զսպելու նպատակով Վրաստանի ազգային բանկը 2010թ. հունվար-սեպտեմբերի ընթացքում ներքին արժույթային շուկայում վաճառել է (զուտ) 248.2 մլն ԱՄՆ դոլար:

Վրաստանի ազգային բանկի արտարժույթային պահուստները 2010 թ. սեպտեմբերի 30-ի դրությամբ կազմել են 2.11 մլրդ ԱՄՆ դոլար, որը համապատասխանում է 2009թ. վերջի մակարդակին: 2010թ. հունվար-սեպտեմբերին շուրջ 375.0 մլն ԱՄՆ դոլարով ավելացել է նաև Վրաստանի արտաքին պարտքը (առանց պետական երաշխիքների) և սեպտեմբերի 30-ի դրությամբ կազմել 3.75 մլրդ ԱՄՆ դոլար (2009 թ. դեկտեմբերի 30-ի դրությամբ՝ 3.375 մլրդ ԱՄՆ դոլար):

Բանկերի կողմից տնտեսության վարկավորման ծավալները 2010թ. հունվար-սեպտեմբեր ամիսների ընթացքում աճել են. այդ ժամանակահատվածում ազգային արժույթով տրամադրված վարկերի ծավալներն ավելացել են 35.3%-ով, իսկ արտարժույթայինը՝ 5.2%-ով: Ընդ որում, ռեզիդենտ տնտեսավարող սուբյեկտների վարկավորման կառուցվածքում ամենամեծ տեսակարար կշիռն ունեն առևտուրը (49.3%), արդյունաբերությունը (21.3%) և շինարարությունը (11.2%): Այս պարագայում շուրջ 12.9 մլն լարիով (7.1 մլն ԱՄՆ դոլար) նվազել են անհուսալի վարկերի ծավալները: Վարկավորման ծավալների աճի հետ մեկտեղ ավելացել է նաև բանկերի կողմից ներգրավված ավանդների ծավալը, ընդ որում՝ ազգային արժույթով ավանդների աճը կազմել է 40.3%, իսկ արտարժույթով ավանդներինը՝ 53.4%: 2010թ. հուլիս-օգոստոսին արտարժույթային ավանդների կտրուկ՝ 22.3% աճով պայմանավորված՝ տնտեսության դոլարայնացման մակարդակը ավելի է աճել: Եթե 2010 թ. հունիսի 30-ի դրությամբ արտարժույթային ավանդները կազմում էին ընդհանուր ավանդների 71.7%-ը, ապա 2010թ. սեպտեմբերի 30-ի դրությամբ՝ 74.6%-ը:

3.2. ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՉԱՇՎԵԿՇԻՈ՞¹⁶

3.2.1. Ընթացիկ հաշիվ

2010 թ. երրորդ եռամսյակում համաշխարհային և ներքին տնտեսությունների աճի տեմպերի դանդաղման պայմաններում ընթացիկ հաշվի պակասուրդը դրսևորել է տ/տ որոշակի բարելավման միտումներ՝ պահպանվելով դեռևս բարձր մակարդակի վրա: Միաժամանակ, երրորդ եռամսյակը բնութագրվել է արտահանման և ներմուծման դոլարային աճի տեմպերի բավականաչափ նվազմամբ, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է ներքին տնտեսության զարգացումներով (առավելապես՝ ներմուծման իրական ծավալների աճի տեմպերի նվազմամբ) և մետաղների միջազգային գների տ/տ աճի տեմպերի նվազմամբ: Դրամական փոխանցումների տ/տ աճի տեմպերը նախորդ եռամսյակի դանդաղումից հետո վերականգնվել են: Արդյունքում՝ ընթացիկ հաշվի պակասուրդը երրորդ եռամսյակում նվազել է տ/տ 13.2 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 270.7 մլն ԱՄՆ դոլար:

¹⁵ Այստեղ և այսուհետև՝ Վրաստանի տվյալների աղբյուրը՝ Վրաստանի ազգային բանկի՝ 2010 թ. հունվար-սեպտեմբեր ամիսների Դրամավարկային և բանկային վիճակագրության բյուլետենն է:

¹⁶ 2010թ. երրորդ եռամսյակի ցուցանիշները 77 ԿԲ կանխատեսումներն են:

Ապրանքների արտահանման և ներմուծման դոլարային արժեքները երրորդ եռամսյակում համապատասխանաբար ավելացել են տ/տ 50.3 մլն ԱՄՆ դոլարով (23.1%-ով) և տ/տ 78.1 մլն ԱՄՆ դոլարով (10.6%-ով), ինչի արդյունքում առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդն ավելացել է տ/տ 27.8 մլն ԱՄՆ դոլարով և կազմել 548.8 մլն ԱՄՆ դոլար:

Արտահանման աճը պայմանավորվել է համաշխարհային պահանջարկի շարունակվող վերականգնմամբ (թեպետ վերականգնման տեմպերը դանդաղել են) և մետաղների գների բարձր մակարդակի պահպանմամբ: Ապրանքների և ծառայությունների արտահանման իրական ծավալների¹⁷ տ/տ աճը կազմել է 8.5%: Արտահանման դոլարային արժեքը հիմնականում ավելացել է¹⁸ «Հանքահումքային արտադրանք», «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր», «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերի համապատասխանաբար 18.8, 5.7 և 4.1 տոկոսային կետ դրական նպաստումներով¹⁹:

Ներքին պահանջարկի աճի տեմպերի դանդաղման հետևանքով ներմուծման դոլարային արժեքի և հատկապես իրական ծավալների աճի տեմպերը բավականաչափ դանդաղել են: Ներմուծման աճը հիմնականում պայմանավորվել է «Վերգետնյա, օդային և ջրային տրանսպորտի միջոցներ», «Հանքահումքային արտադրանք» և «Պատրաստի սննդի արտադրանք» ապրանքախմբերի համապատասխանաբար 4.8, 3.0 և 1.8 տոկոսային կետ դրական նպաստումներով: Նշենք, որ վերը նշված ապրանքախմբերի ներմուծման աճը փոխհատուցել է մեծ կշիռ ունեցող «Ոչ թանկարժեք մետաղներ և դրանցից իրեր», «Մեքենաներ, սարքավորումներ և մեխանիզմներ» ապրանքախմբերի տ/տ նվազումները (բացասական նպաստումները կազմել են համապատասխանաբար 2.9 և 0.7 տոկոսային կետեր), իսկ ապրանքների և ծառայությունների ներմուծման իրական ծավալները ավելացել են տ/տ 3.6%-ով:

Արտաքին առևտրի աշխարհագրական բաշխվածության կառուցվածքում հիմնական փոփոխությունը Չինաստանի հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդի տ/տ 30.5 մլն ԱՄՆ դոլարով աճն է, ի տարբերություն ԱՊՀ և Եվրոմիության երկրների հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդների մակարդակների տ/տ պահպանմանը: Միաժամանակ նշենք, որ Նիդեռլանդների հետ առևտրային հաշվեկշռի հավելուրդը ավելացել է 12.5 մլն ԱՄՆ դոլարով, իսկ Գերմանիայի հետ առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդն ավելացել է տ/տ 18.9 մլն ԱՄՆ դոլարով:

Ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդը երրորդ եռամսյակի ընթացքում գրեթե պահպանել է նախորդ տարվա նույն մակարդակը՝ կազմելով 70.6 մլն ԱՄՆ դոլար: Երրորդ եռամսյակը աչքի է ընկել երկիր ժամանած և երկրից մեկնած զբոսաշրջիկների տ/տ բարձր աճով: Արդյունքում՝ ձևավորվել է զբոսաշրջության հաշվեկշռի դրական մնացորդ՝ գերազանցելով նախորդ տարվա նույն եռամսյակում արձանագրված դրական մնացորդը: Դա որոշ չափով փոխհատուցել է ապրանքային հաշվեկշռի պակասուրդի աճի հետևանքով տրանսպորտային ծառայությունների հաշվեկշռի պակասուրդի աճը: Ծառայությունների արտահանումը երրորդ եռամսյակում ավելացել է տ/տ 19.3%-ով, իսկ ծառայությունների ներմուծումը՝ տ/տ 13.5%-ով:

Ինչպես նշվել է, դրամական փոխանցումների²⁰ տ/տ աճի տեմպերը նախորդ եռամսյակի դանդաղումից հետո ընթացիկ եռամսյակում վերականգնվել են, ինչը հիմնականում պայմանավորվել է Ռուսաստանի տնտեսության զարգացումներով: ԱՄՀ ճշգրտված կանխատեսումների համաձայն՝ Ռուսաստանի տնտեսական աճի ցուցանիշը 2011թ. կկազմի 4.3%, ինչը գերազանցում է նախկին կանխատեսումները: 2010թ. երրորդ եռամսյակում սեզոնային արտազնա

¹⁷ Ապրանքների արտահանման և ներմուծման իրական ծավալները ՀՀ ԿԲ գնահատականներն են:

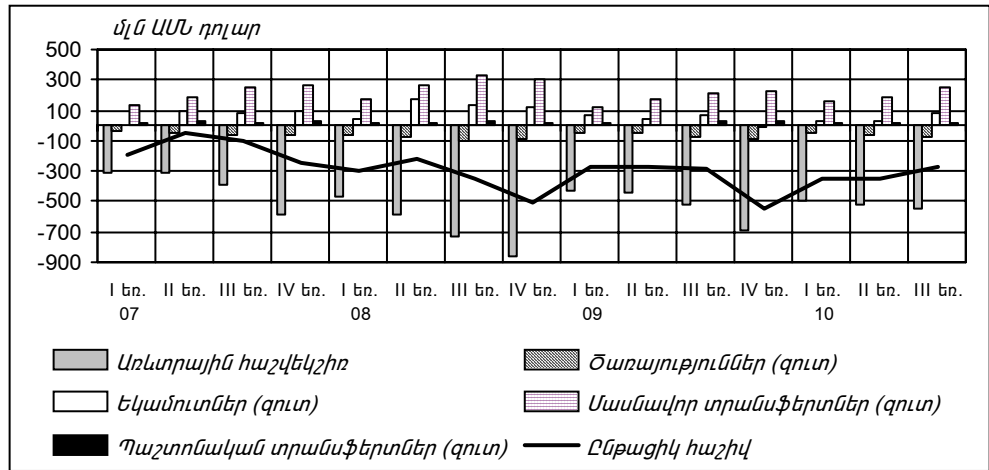
¹⁸ Նշենք, որ նվազում է արձանագրվել մի շարք փոքր կշիռ ունեցող ապրանքախմբերի արտահանման մասով:

¹⁹ Արտահանման և ներմուծման ծյուղային և աշխարհագրական բացվածքը ներկայացված է համապատասխանաբար ՖՕՔ և ՄԻՖ գներով:

²⁰ 2010 թ. երրորդ եռամսյակում բանկային համակարգի միջոցով արձանագրվել է ոչ առևտրային բնույթի զուտ փոխանցումների տ/տ 18.7% աճ: Ընդ որում՝ ոչ առևտրային բնույթի փոխանցումների ներհոսքն ավելացել է տ/տ 16.8%-ով, իսկ արտահոսքը՝ տ/տ 6.3%-ով:

աշխատողների աշխատուժից եկամուտների զուտ ներհոսքն ավելացել է տ/տ 8.2%-ով և կազմել 171.9 մլն ԱՄՆ դոլար: Դա ավելի քան փոխհատուցել է եկամուտ ներդրումներից հոդվածով զուտ արտահոսքը: Արդյունքում՝ եկամուտներ հոդվածով արձանագրվել է 79.6 մլն ԱՄՆ դոլարի զուտ ներհոսք: Մասնավոր տրանսֆերտների զուտ ներհոսքը ընթացիկ եռամսյակում ավելացել է տ/տ 17.2%-ով և կազմել 250.5 մլն ԱՄՆ դոլար:

2010թ. III եռամսյակում
ընթացիկ հաշվի
պակասուրդը տ/տ փոքր-ինչ
նվազել է

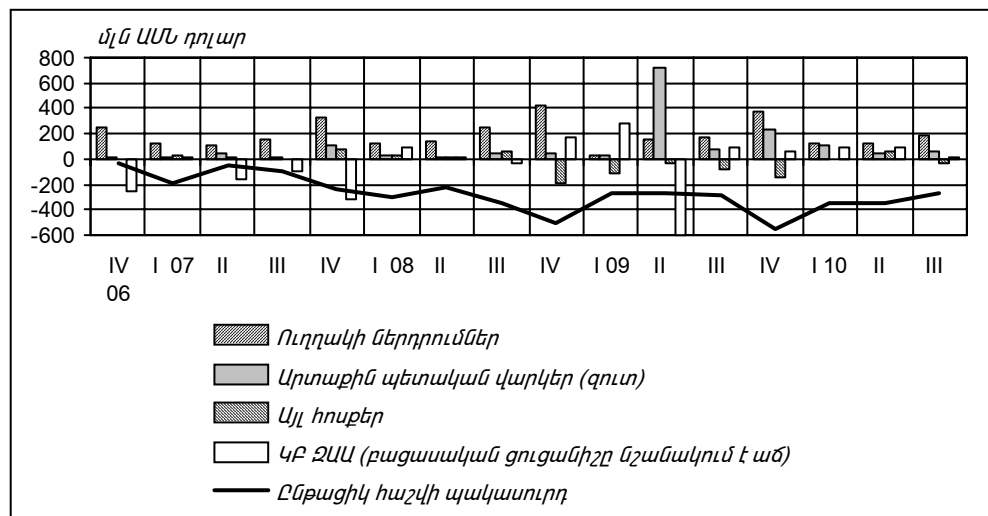

3.2.2. Կապիտալի և ֆինանսական հաշիվ²¹

2010 թ. երրորդ եռամսյակի ընթացքում կապիտալ և ֆինանսական հաշվի միջոցների զուտ ներհոսքը կազմել է 250.1 մլն ԱՄՆ դոլար: Բոլոր հոդվածների գծով, բացառությամբ «Այլ ներդրումներ» հոդվածի, արձանագրվել է միջոցների զուտ ներհոսք, ինչը բավարար չի եղել ֆինանսավորելու ընթացիկ հաշվի պակասուրդը: Արդյունքում՝ ՀՀ կենտրոնական բանկի զուտ արտաքին ակտիվները նվազել են 20.6 մլն ԱՄՆ դոլարով: Ջուտ արտաքին ակտիվների նվազումը պայմանավորվել է առևտրային բանկերի՝ ՀՀ ԿԲ-ում նախկինում կուտակած արտաթուրային ավելցուկային միջոցների նվազմամբ, որն ուղղվել է տնտեսության վարկավորմանը:

Կապիտալ և ֆինանսական հաշվի առանձին հոդվածներով գրանցվել են հետևյալ շարժերը. կապիտալ տրանսֆերտների ներհոսքի ծավալները երրորդ եռամսյակում կազմել են 32.6 ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն եռամսյակի 24.6 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխարեն:

2010թ. III եռամսյակում
ընթացիկ հաշվի
պակասուրդը գերազանցել է
կապիտալի և ֆինանսական
հաշվով միջոցների զուտ
ներհոսքը

²¹ Երրորդ եռամսյակի կապիտալի և ֆինանսական հաշվի բոլոր ցուցանիշները ՀՀ ԿԲ գնահատականներն են:

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների զուտ ներհոսքը կազմել է 188.3 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն եռամսյակի 171.2 մլն ԱՄՆ դոլարի փոխարեն, իսկ պետական վարկերի զուտ ներհոսքը՝ 58.8 մլն ԱՄՆ դոլար՝ նախորդ տարվա նույն եռամսյակի 70.3 մլն ԱՄՆ դոլար զուտ ներհոսքի փոխարեն:

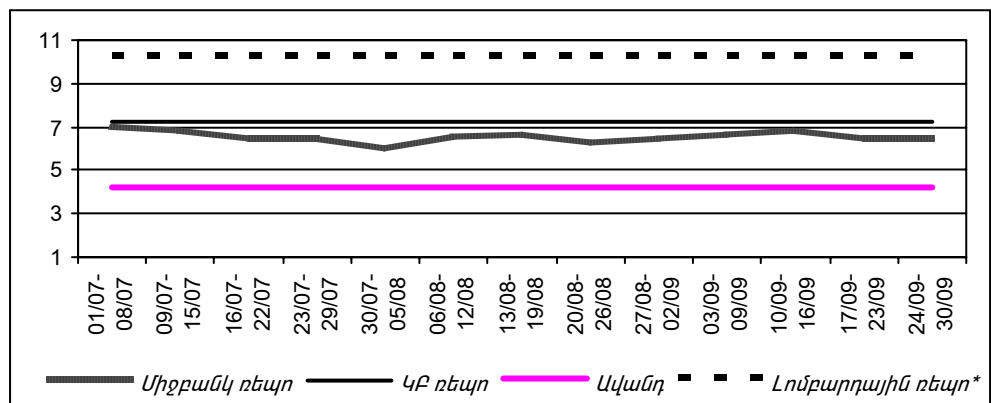
2010 թ. երրորդ եռամսյակում մասնավոր հատվածի ՋԱԱ-ն ավելացել են 29.6 մլն ԱՄՆ դոլարով: Ընդ որում, այլ մասնավոր հատվածի (առանց բանկերի) զուտ արտաքին ակտիվներն ավելացել են 140.4 մլն ԱՄՆ դոլարով՝ բանկային հատվածի զուտ արտաքին ակտիվների 110.8 մլն ԱՄՆ դոլարով նվազման պարագայում:

3.3. ՏՈԿՈՍԱԴՐՈՒՅՔՆԵՐ, ՓՈԽԱՐԺՔ ԵՎ ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ ՋԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

3.3.1. Տոկոսադրույքներ

Կենտրոնական բանկը երրորդ եռամսյակի ընթացքում ևս չի փոփոխել հիմնական գործիքի՝ ռեպո համաձայնագրի տոկոսադրույքը՝ 7.25 %, ինչի պարագայում լոմբարդային ռեպոյի տոկոսադրույքը պահպանվել է 10.25 %-ի, իսկ ԿԲ-ում ներդրված ավանդի տոկոսադրույքը՝ 4.25 %-ի մակարդակներում: Մինևույն ժամանակ, սեպտեմբերին ԿԲ-ն շարունակել է նաև պարտադիր պահուստավորման մեխանիզմի փոփոխությունները, համաձայն որի՝ ներգրավված արտաթուփային միջոցների ևս 25 %-ի դիմաց բանկերը պետք է պահուստավորում կատարեն ՀՀ դրամով: Այդ գործոններն իրենց ազդեցությունն են ունեցել ԿԲ գործառնությունների և բանկերի կողմից ներգրավված ու տեղաբաշխված միջոցների տոկոսադրույքների վրա:

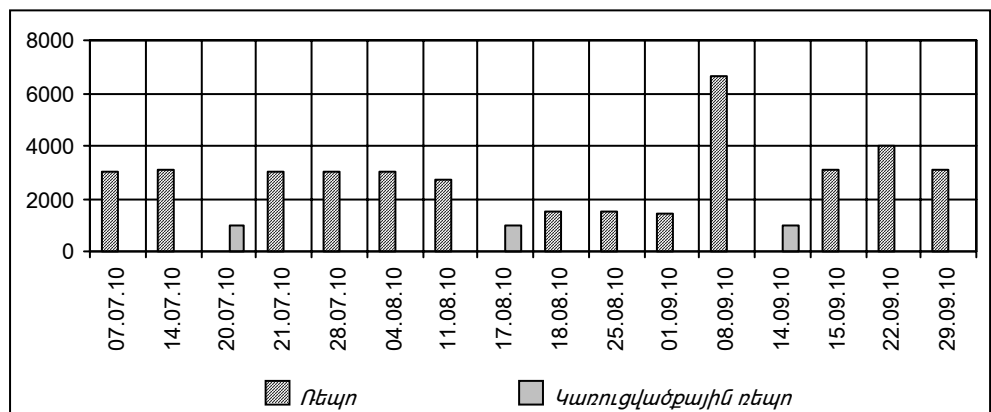
ԿԲ վերաֆինանսավորման, մշտական հնարավորության գործիքների և միջբանկային ռեպո տոկոսադրույքներ

* Մինչև 2010 թ. փետրվարը այս գործառնությունը կոչվել է լոմբարդային վարկ:

Երրորդ եռամսյակի ընթացքում նույնպես ԿԲ-ն յուրաքանչյուր չորեքշաբթի առաջարկել է ռեպո համաձայնագրերի կնքում: Արդյունքում՝ իրականացված ռեպո գործառնությունների միջին շաբաթական ծավալը կազմել է մոտ 3.0 մլրդ դրամ՝ 7.37 միջին տոկոսադրույքով: Միաժամանակ, ԿԲ-ն շարունակել է կառուցվածքային գործիքի՝ երկարաժամկետ ռեպոյի կիրառումը, որի ծավալը եռամսյակի ընթացքում կազմել է մոտ 3.0 մլրդ դրամ՝ 8.38 միջին տոկոսադրույքով:

Երրորդ եռամսյակի ընթացքում ԿԲ-ի կողմից իրականացված ռեպո գործառնությունների ծավալը (մլն ՀՀ դրամ)

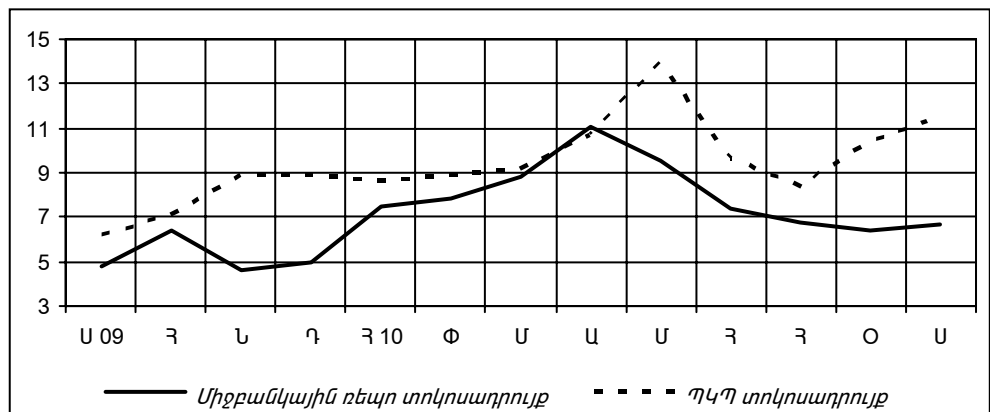

Երրորդ եռամսյակում ավելացել է բանկային համակարգի իրացվելիության մակարդակը: Մեծացել է նաև առևտրային բանկերի իրացվելիության կառավարման արդյունավետությունը, ինչին նպաստել է նաև դեռևս ապրիլին ներդրված բորսայական միջբանկային վարկերի շուկայի (overnight borsa) ակտիվացումը: Այսպես, երրորդ եռամսյակի ընթացքում միջբանկային վարկերի ծավալը կազմել է 127.5 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի համեմատ աճելով մոտ 26.0 մլրդ դրամով, իսկ միջին տոկոսադրույքը նվազել է 2.40 տոկոսային կետով՝ կազմելով 4.24%: Այդ հանգամանքով պայմանավորված՝ եռամսյակի ընթացքում առևտրային բանկերի կողմից Կենտրոնական բանկի հետ լոնթադային ռեպո գործառնություններ չեն կնքվել, իսկ առևտրային բանկերի կողմից Կենտրոնական բանկում ներդրված ավանդի միջին օրական ծավալը կազմել է 12.0 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի 5.9 մլրդ դրամի փոխարեն:

2010 թ. երրորդ եռամսյակի ընթացքում միջբանկային և ներբանկային ռեպո շուկայում իրականացված գործառնությունների ծավալը կազմել է 210.2 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի համեմատ աճելով 46.4 մլրդ դրամով: Միջբանկային և ներբանկային ռեպո միջին տոկոսադրույքը սեպտեմբերին կազմել է 7.33 %՝ հունիսի 8.49 %-ի փոխարեն: Առևտրային բանկերի միջև իրականացված գործառնությունների տեսակարար կշիռն ընդհանուր ծավալում երրորդ եռամսյակում կազմել է 38.87 %՝ նախորդ եռամսյակի 35.81 %-ի փոխարեն: Միջբանկային ռեպո շուկայում սեպտեմբերի միջին տոկոսադրույքը կազմել է 6.63 %՝ հունիսի 7.41 %-ի փոխարեն:

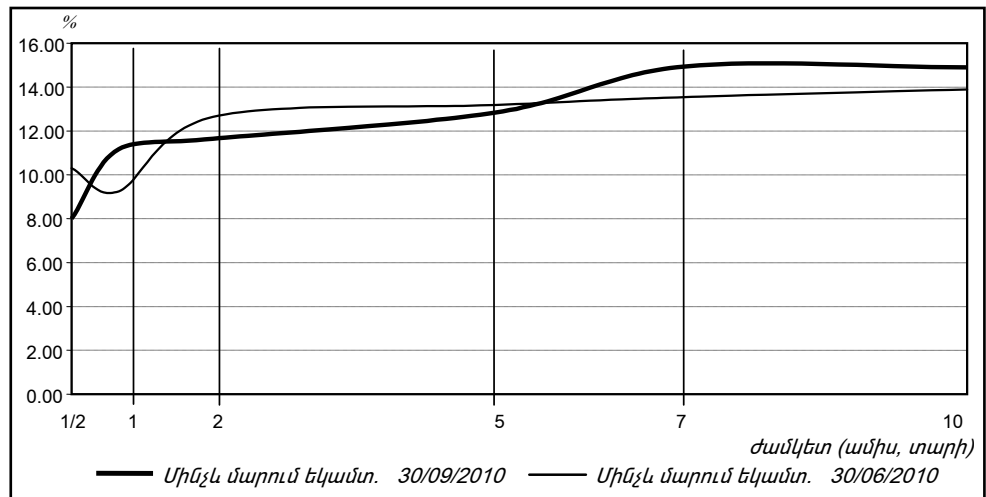
ՀՀ պետական (գանձապետական) կարծաժամկետ պարտատոմսերի թողարկման ընդհանուր ծավալը եռամսյակի ընթացքում կազմել է 21.0 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի 13.0 մլրդ դրամի փոխարեն, իսկ տեղաբաշխված ՊԿՊ-ի ընդհանուր ծավալը՝ 18.2 մլրդ դրամ՝ նախորդ եռամսյակի 11.0 մլրդ դրամի փոխարեն: Պետական (գանձապետական) պարտատոմսերի առաջնային շուկայում նկատվել է տոկոսադրույքների աճի միտում (ՊՊ առաջարկով և ավելացող գնաճով պայմանավորված): Ընդ որում, եռամսյակի սկզբում տոկոսադրույքները նվազել են, իսկ օգոստոս-սեպտեմբերին՝ աճել: Արդյունքում՝ սեպտեմբերին կարծաժամկետ պարտատոմսերի միջին եկամտաբերությունը կազմել է 11.49 %, միջնաժամկետ պարտատոմսերինը՝ 14.13 %, իսկ երկարաժամկետ պարտատոմսերինը՝ 15.95 %՝ հունիսի համեմատ աճելով համապատասխանաբար 1.9, 1.2 և 0.8 տոկոսային կետով:

Միջբանկային ռեպո և ՊԿՊ տոկոսադրույքներ

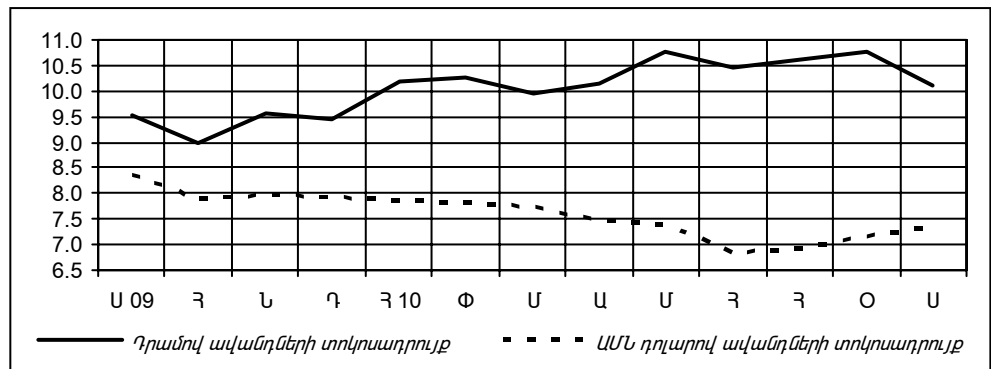
Ինչպես ցույց է տալիս եկամտաբերության կորերի ուսումնասիրությունը, ՊՊ երկրորդային շուկայում եկամտաբերությունների աճ նկատվել է հիմնականում կարծաժամկետ (6 ամսից մինչև 1 տարի) և երկարաժամկետ հատվածներում: Եկամտաբերության կորի դիրքի փոփոխության գերակշիռ մասը՝ մոտ 90 %-ը, պայմանավորված է կորի մակարդակի համընթաց (զուգահեռ) տեղաշարժով, որը կազմել է 0.11 տոկոսային կետ՝ ի հաշիվ եկամտաբերությունների աճի: Փոխվել է նաև կորի թեքությունը (0.21-ից 0.31), ինչը վկայում է երկարաժամկետ ու կարծաժամկետ պարտատոմսերի տոկոսադրույքների միջև տարբերության աճի մասին:

Երկրորդային շուկայում
դիտվել է
տոկոսադրույքների աճ
կարծաժամկետ և
երկարաժամկետ
հատվածներում և նվազում
միջնաժամկետ հատվածում

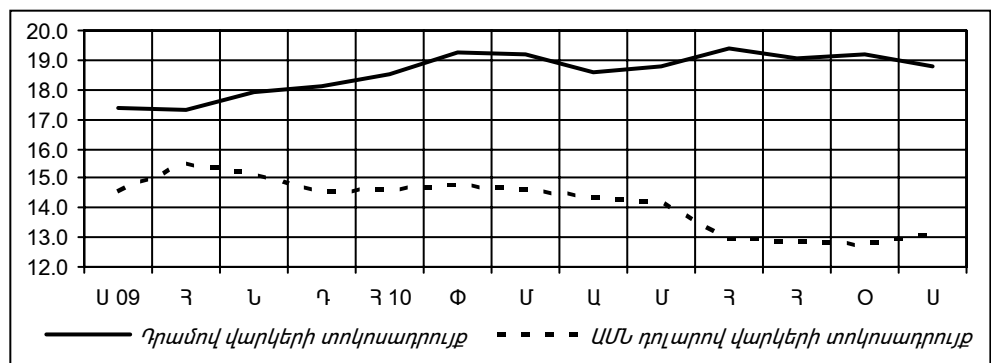
Բանկային համակարգում 2010 թ. երրորդ եռամսյակում ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի ու ավանդների տոկոսադրույքները դրսևորել են հետևյալ միտումները. ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով ներգրավված ավանդների միջին տոկոսադրույքները համապատասխանաբար կազմել են 10.46% և 7.16%. Երկրորդ եռամսյակի համեմատ ՀՀ դրամով ներգրավված ավանդների միջին տոկոսադրույքը գրեթե չի փոխվել, իսկ ԱՄՆ դոլարով ներգրավված ավանդների միջին տոկոսադրույքը նվազել է 0.1 %-ով: Արդյունքում՝ ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով ավանդների միջին տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 3.3 տոկոսային կետ՝ երկրորդ եռամսյակի 3.22 -ի համեմատ:

Բանկային համակարգի
կողմից ներգրավված
ավանդների
տոկոսադրույքներ

ՀՀ դրամով տրամադրված վարկերի միջին տոկոսադրույքը կազմել է 19.02%, իսկ ԱՄՆ դոլարով տրամադրված վարկերինը՝ 12.91%: Երկրորդ եռամսյակի համեմատ, դրամով վարկերի միջին տոկոսադրույքը աճել է 0.11 տոկոսային կետով, իսկ ԱՄՆ դոլարով վարկերինը՝ նվազել 0.8 տոկոսային կետով: Արդյունքում՝ ՀՀ դրամով և ԱՄՆ դոլարով վարկերի միջին տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 6.11 տոկոսային կետ՝ երկրորդ եռամսյակի 5.2-ի համեմատ:

Բանկային համակարգի
կողմից տրամադրված
վարկերի տոկոսադրույքներ

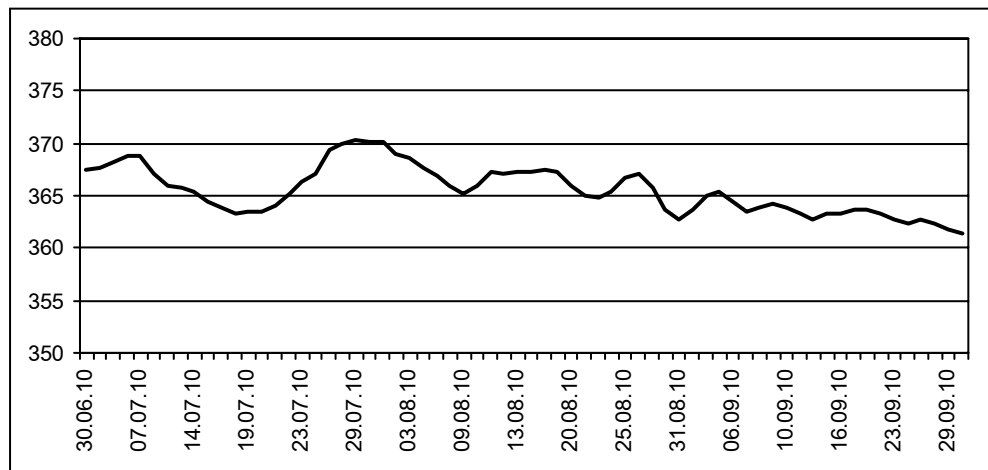
ՀՀ դրամով վարկերի ու ավանդների միջին տոկոսադրույքների տարբերությունը կազմել է 8.56 տոկոսային կետ՝ երկրորդ եռամսյակի 8.45-ի փոխարեն, իսկ ԱՄՆ դոլարով վարկերի ու ավանդների միջին տոկոսադրույքների տարբերությունը՝ 5.75 տոկոսային կետ՝ երկրորդ եռամսյակի 6.48-ի փոխարեն:

3.3.2. Փոխարժեք

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի միջին շուկայական փոխարժեքը 2010 թվականի երրորդ եռամսյակի վերջի դրությամբ, նախորդ եռամսյակի վերջի համեմատ արժևորվել է 1.71 %-ով՝ 367.5 դրամից հասնելով 361.31 դրամի, իսկ նախորդ տարվա երրորդ եռամսյակի վերջի համեմատ արժևորումը կազմել է 6.36 %:

Միջին եռամսյակային փոխարժեքը նախորդ եռամսյակի համեմատ արժևորվել է 5.15%-ով, իսկ նախորդ տարվա երրորդ եռամսյակի համեմատ՝ 1.95%-ով:

ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի փոխարժեքը 2010 թ. երրորդ եռամսյակում

Եռամսյակի ընթացքում միջբանկային շուկայում իրականացված գործառնությունների համախառն ծավալը կազմել է 2156.4 մլն ԱՄՆ դոլար²² (786110.42 մլն ՀՀ դրամ), ինչը 16.29 %-ով ավելի է նախորդ տարվա երրորդ եռամսյակի գործառնությունների ծավալից (1854.4 մլն ԱՄՆ դոլար):

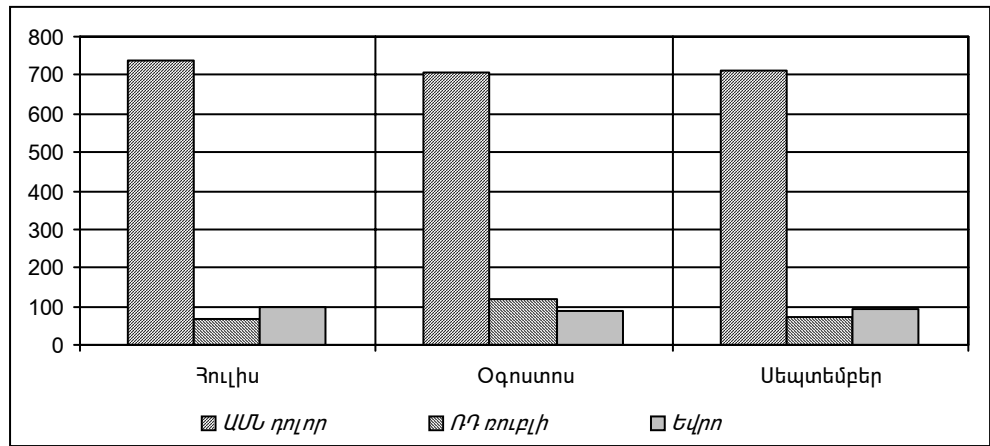
2010 թ. երրորդ եռամսյակում արտարժույթի շուկայում կտրուկ աճել է ՌԴ ռուբլի/դրամ գործարքների համախառն ծավալը՝ կազմելով 95074.91 մլն դրամ (8013.21 մլն ՌԴ ռուբլի), որը նախորդ տարվա նույն ցուցանիշի համեմատ աճել է 53.26 %-ով: Հարկ է նշել, որ ՌԴ ռուբլի/դրամ ներբանկային շուկայում միշտ գերակշռել են բանկերի կողմից առքի ծավալները: Եվրո/դրամ շուկայում գործարքների համախառն ծավալը կազմել է 103646.94 մլն ՀՀ դրամ (219.50 մլն եվրո)՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 18.22%-ով:

Արդյունքում՝ եռամսյակի ընթացքում միջբանկային շուկայում ԱՄՆ դոլարով, ռուսական ռուբլով, եվրոյով իրականացված գործառնությունների համախառն ծավալը (արտահայտված ԱՄՆ դոլարով) կազմել է 2701.83 մլն ԱՄՆ դոլար: Ընդ որում, առքը կազմել է 1,384.52 մլն դոլար, իսկ վաճառքը՝ 1,317.31 մլն դոլար: Արժույթային շուկայում գործարքների նման ծավալներն էլ պայմանավորել են անվանական փոխարժեքի վարքագիծը:

Դրամի առաջարկը կարգավորելու և դրամի փոխարժեքի կտրուկ տատանումները մեղմելու նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը երրորդ եռամսյակում ՀՀ բանկերից գնել է 31.35 մլն, վաճառել՝ 14.35 մլն ԱՄՆ դոլար:

²² Ներառված են նաև բորսայում իրականացված առք ու վաճառքի ծավալները՝ 179.92 մլն ԱՄՆ դոլար:

**ՀՀ արժույթային շուկայում
իրականացված
գործառնությունների
համախառն ծավալները
(մլն ԱՄՆ դոլար)**

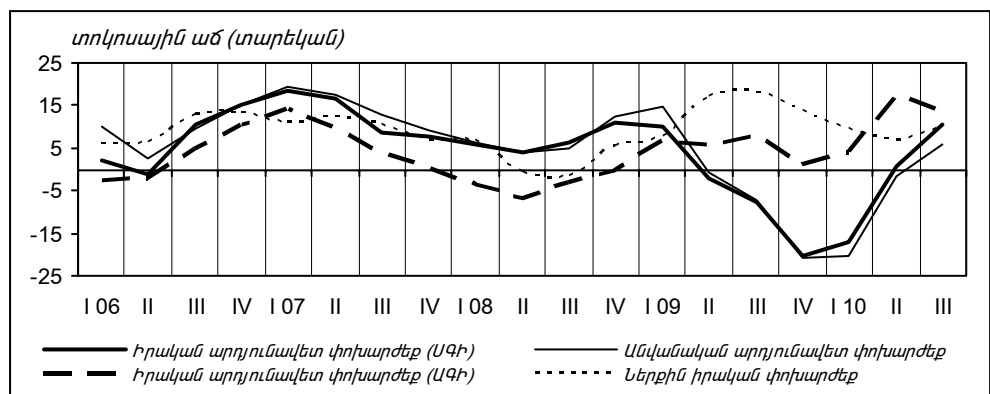
2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ՀՀ դրամի անվանական արդյունավետ փոխարժեքը եռ/եռ արժևորվել է 4.3%-ով: Սա հիմնականում պայմանավորվել է ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին եռամսյակային փոխարժեքի եռ/եռ շուրջ 5.15% արժևորմամբ, մինչդեռ գործընկեր երկրների արժույթները ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ միջինում արժևորվել են ընդամենը 0.7%-ով: Ինչ վերաբերում է նախորդ տարվա նույն եռամսյակի համեմատ ՀՀ անվանական արդյունավետ փոխարժեքի շուրջ 6.0% արժևորմանը, ապա այն հիմնականում պայմանավորվել է գործընկեր երկրների փոխարժեքների տ/տ միջին կշռված՝ 4.1% արժեզրկմամբ, որում հիմնական դերակատարությունը ունեցել է Եվրոյի փոխարժեքի արժեզրկումը (նպաստումը՝ 3.9 տոկոսային կետ):

Անդրադառնալով իրական փոխարժեքների վարքագծին՝ հարկ է նշել, որ ՍԳԻ-ով և ԱԳԻ-ով հաշվարկված արտաքին իրական փոխարժեքները երրորդ եռամսյակի ընթացքում արժևորվել են, մինչդեռ ներքին իրական փոխարժեքը նախորդ եռամսյակի համեմատ արժեզրկվել է: Այս ամենով հանդերձ, թե՛ արտաքին, թե՛ ներքին իրական փոխարժեքները տ/տ արժևորվել են:

Այսպես. Հայաստանում միջին եռամսյակային գնաճը 2010թ. երրորդ եռամսյակում տ/տ կազմել է 8.7%, մինչդեռ գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճը տ/տ կազմել է 4.2%: Գործընկեր երկրների միջին կշռված գնաճին մեծ են եղել հատկապես Ռուսաստանի, Ուկրաինայի և Իրանի միջին եռամսյակային բարձր գնաճերի (համապատասխանաբար՝ տ/տ 6.3%, 9.0% և 9.3%) նպաստումները՝ 1.3, 0.7 և 0.5 տոկոսային կետ համապատասխանաբար, ինչպես նաև Եվրոգոտու 0.6 տոկոսային կետով նպաստումը՝ պայմանավորված վերջինիս բարձր կշռով: Այս ամենի արդյունքում՝ ՍԳԻ-ով հաշվարկված իրական արդյունավետ փոխարժեքը 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում արձանագրել է տ/տ էական արժևորում՝ 10.5%՝ նախորդ եռամսյակում գրանցված տ/տ 0.6% արժևորման փոխարեն:

Հարկ է նշել նաև, որ արտադրողների գներով հաշվարկված իրական փոխարժեքը նույն ժամանակահատվածում տ/տ արժևորվել է 13.7%-ով՝ նախորդ եռամսյակում գրանցված մոտ 17.6% արժևորման փոխարեն: Դա մեծապես պայմանավորվել է ՀՀ-ում արտադրողների դրամային գների տ/տ էական աճով:

**2010 թ. երրորդ
եռամսյակում իրական և
անվանական
փոխարժեքների
արժևորումը շարունակվել է**

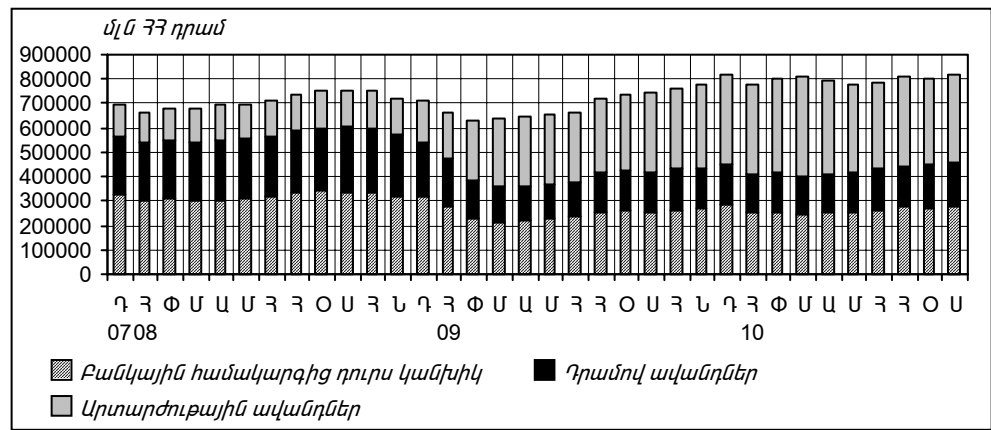
3.3.3. Դրանավարկային զարգացումներ

Փողի զանգվածի վերոնշյալ կառուցվածքային շարժերով է պայմանավորվել երրորդ եռամսյակի ընթացքում փողի զանգվածի համեմատ դրամային զանգվածի առաջանցիկ աճը. փողի զանգվածն ավելացել է 3.0%-ով՝ պայմանավորված արտաթուրքային ավանդների նվազման պարագայում դրամային տարրերի աճով, այն դեպքում, երբ դրամային զանգվածի աճն այդ ընթացքում ավելի քան երկու անգամ գերազանցել է այդ ցուցանիշը՝ կազմելով 6.5%:

[illegible]

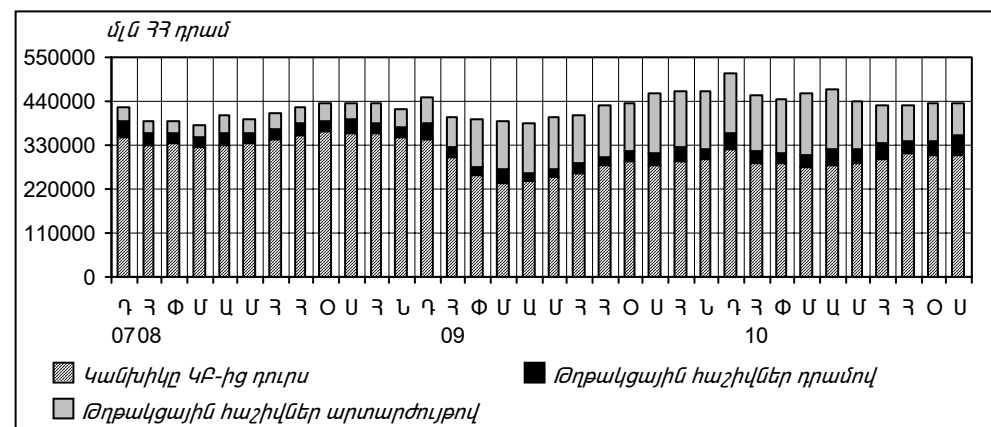
26

**2010 թ. երրորդ եռամսյակում
շարունակել են աճել փողի
զանգվածի դրամային
բաղադրատարրերը**

Փողի բազան նախընթաց զգալի նվազումներից հետո երրորդ եռամսյակում մնացել է զրեթե անփոփոխ՝ աճելով ընդամենը 1.0%-ով՝ պայմանավորված բացառապես դրամային տարրերի աճով, ինչի արդյունքում փողի բազայի դրամային հատվածն ավելացել է ավելի քան 6.1%-ով:

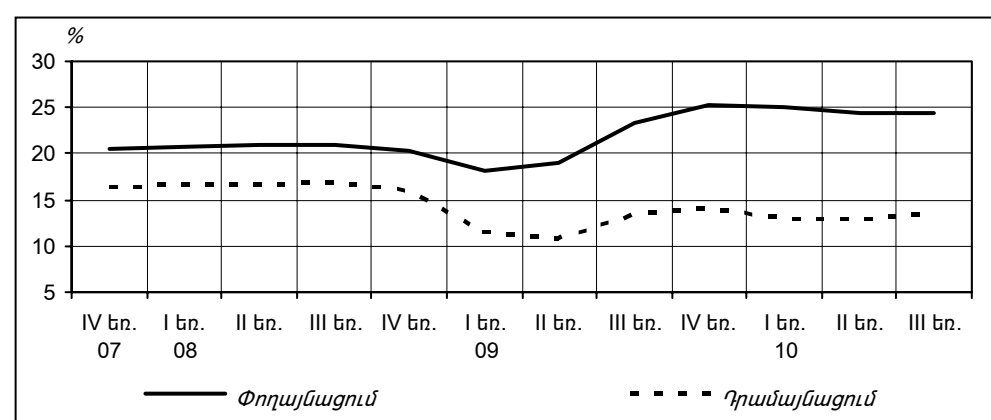
**Փողի բազայի վարքագիծն
ըստ բաղադրատարրերի**

Նշված ցուցանիշների եռամսյակային փոփոխությունների արդյունքում դրանք 12-ամսյա կտրվածքով ցուցաբերել են հետևյալ վարքագիծը. փողի և դրամային զանգվածներն ավելացել են համապատասխանաբար 9.0 և 8.7%-ով, շրջանառությունում եղած կանխիկը՝ 7.0%-ով, դրամային ավանդները՝ 11.4%-ով, արտարժութային ավանդները՝ 9.3%-ով, իսկ տնտեսության վարկավորումը՝ 22.4%-ով: Փողի բազան տ/տ նվազել է 5.0%-ով:

Եռամսյակի վերջին տնտեսության դուրսարձանացման մակարդակը (արտարժութային ավանդներ/փողի զանգված) կազմել է 43.5%, ինչը նախորդ եռամսյակի նույն ցուցանիշից պակաս է ավելի քան 4%-ով՝ հիմնականում համընկնելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի ցուցանիշի հետ:

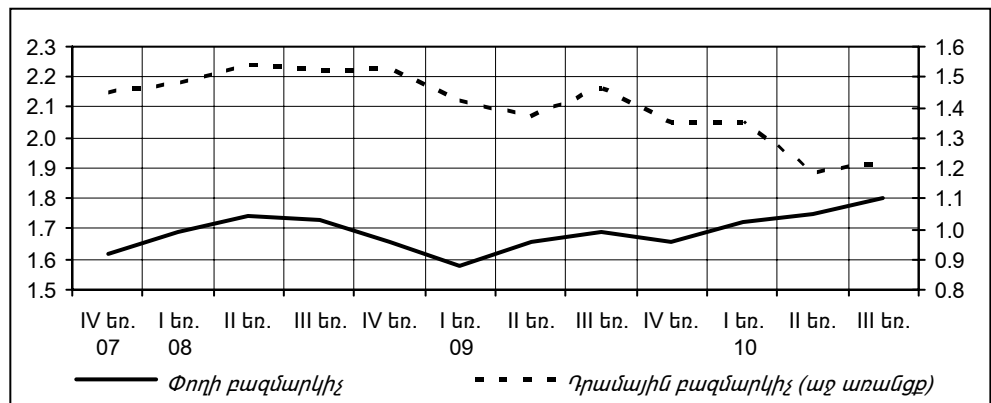
**Տնտեսության
փողայնացման և
դրամայնացման
գործակիցները**

Ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող՝ տնտեսության փողայնացման և դրամայնացման գործակիցները երրորդ եռամսյակի արդյունքներով համապատասխանաբար կազմել են 24.4% և 13.6%՝ նախորդ տարվա համանման ցուցանիշների նկատմամբ համապատասխանաբար ավելանալով 4.1 և 1.3%-ով:

Ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող մյուս ցուցանիշներից՝ փողի բազմարկիչն աճել է 3.1%-ով, որի պարագայում տ/տ աճը կազմել է 6.8%, իսկ դրամային բազմարկիչը եռ/եռ ավելացել է 3.2%-ով և տ/տ՝ նվազել 16.3%-ով: Դրամային բազմարկիչի եռամսյակային աճը որոշ չափով զսպվել է՝ պայմանավորված ԿԲ և Կառավարության կողմից ապադրարայնացման միջոցառումների ներքո սեպտեմբերին պարտադիր պահուստավորման մեխանիզմի փոփոխությամբ (ներգրավված արտարժույթային միջոցների ևս 25%-ի դիմաց պահուստավորման իրականացումը ՀՀ դրամով), որի արդյունքում դիտվել է ԿԲ-ում բանկերի արտարժույթային թղթակցային հաշիվների միջոցների նվազում և դրամային թղթակցային հաշիվների միջոցների աճ:

Փողի և դրամային բազմարկիչները

3.4. ՀԱՄԱԽԱՌՆ ՊԱՅԱՆՋԱՐԿ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿ

3.4.1. Համախառն պահանջարկ

Ներքին պահանջարկ

Մասնավոր սպառում և ներդրումներ²⁴. 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղման և պետական ծախսումների նվազման պայմաններում տարվա առաջին երկու եռամսյակների համեմատ նկատվել է ներքին պահանջարկի աճի տեմպերի դանդաղում:

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ներքին պահանջարկն իրական արտահայտությամբ աճել է շուրջ 1%-ով: Ներքին պահանջարկի կազմում պետական ծախսերը (իրական) նվազել են 26.2%-ով²⁵, արտացոլելով նախորդ տարվա ընթացքում ձևավորված հակաճգնաժամային միջոցառումների ներքո իրականացված ընդլայնող հարկաբյուջետային քաղաքականության աստիճանական նվազումը:

Մասնավոր ծախսումների կառուցվածքում մասնավոր ներդրումներն ավելացել են շուրջ 12%-ով՝ պայմանավորված ներքին և արտաքին պահանջարկի դանդաղ, բայց շարունակական վերականգնմամբ, արտասահմանից տրանսֆերների աճով և ապագա մակրոտնտեսական իրավիճակի վերաբերյալ տնտեսավարող սուբյեկտների լավատեսական սպասումներով: Մասնավոր սպառումն իրական արտահայտությամբ ավելացել է մոտ 1%-ով՝ նախորդ տարվա համեմատ բնակչության եկամուտների աճի և սպառողների վստահության վերա-

²⁴ Մասնավոր սպառման և ներդրումների իրական աճի երրորդ եռամսյակի ցուցանիշները ՀՀ ԿԲ զնահատումներն են: Նշված ցուցանիշների փաստացի թվերը 2010 թվականի երկրորդ եռամսյակի դրությամբ են: Ենթադրվում են իրական աճի զնահատված ցուցանիշները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

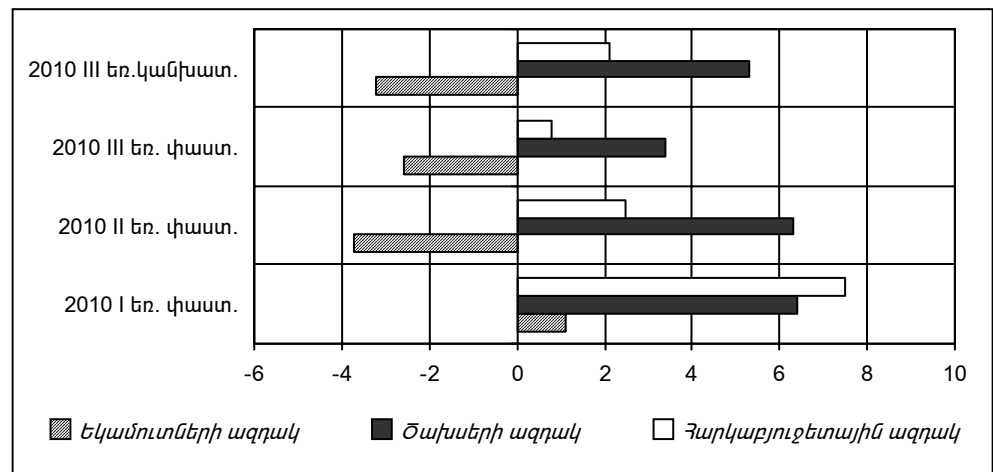
²⁵ Պետական ծախսումների իրական նվազման բարձր մակարդակը ձևավորվել է պետական ծախսումների դեֆլատորի բարձր մակարդակի պայմաններում:

կանգնման արդյունքում: Մասնավոր սպառման և ներդրումների աճն արտացոլում է մանրածախ առևտրի 0.4% աճը և կազմակերպությունների միջոցների հաշվին իրականացվող շինարարության ծավալների ու մեծածախ առևտրի համապատասխանաբար 32.6% և 12.4% աճը:

Նշված զարգացումների մասին են վկայում նաև ՀՀ ԿԲ կողմից հաշվարկվող և հրապարակվող բաղադրյալ տնտեսական ինդեքսները²⁶: Այսպես՝ 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում սպառողների վստահության ինդեքսն աճել է 2.3%-ով, ընդ որում՝ ընթացիկ պայմանների ինդեքսն աճել է 1.3%-ով, իսկ ապագա պայմանների ինդեքսը՝ 3%-ով: Տնտեսական ակտիվության և գործարար միջավայրի ինդեքսները համապատասխանաբար ավելացել են 5.8%-ով և 4.5%-ով: Երրորդ եռամսյակում մեծացել է նաև ձեռնարկությունների կողմից ներդրումներ կատարելու պատրաստակամությունը: Սակայն հարկ է նշել, որ այդ ցուցանիշները զիջում են նախորդ եռամսյակի ցուցանիշներին՝ արտացոլելով մասնավոր ծախսումների աճի տեմպերի նվազումը՝ կապված տնտեսական աճի դանդաղման հետ:

Չնայած երրորդ եռամսյակի ընթացքում մասնավոր ծախսումները շարունակել են ավելանալ, սակայն աճի դանդաղ տեմպերի պայմաններում գնաճի վրա դեռևս զսպող ազդեցություն են ունեցել: Այսպես, ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների՝ մասնավոր իրական ծախսումների գնահատված մակարդակը ցածր է եղել պոտենցիալ մակարդակից 1–2%-ով: Դա գնանկումային ճնշումներ է առաջացրել սպառողական շուկայում՝ նվազեցնելով գնաճը 0.4 - 0.6 տոկոսային կետով:

Պետական սպառում և ներդրումներ²⁷. 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում շարունակվել է հարկաբյուջետային քաղաքականության ընդլայնող ազդեցության նվազումը: Այսպես, համախառն պահանջարկի և գնաճի վրա հարկաբյուջետային քաղաքականությունը, ըստ հարկաբյուջետային ազդակի գնահատված ցուցանիշի, ունեցել է կանխատեսվածից ավելի պակաս՝ 0.8 տոկոսային կետ ընդլայնող ազդեցություն, որը ձևավորվել է եկամուտների՝ 2.6 տոկոսային կետով զսպող և ծախսերի՝ 3.4 տոկոսային կետով ընդլայնող ազդակների պայմաններում: Եկամուտների ազդակը կանխատեսվածի համեմատ եղել է ավելի փոքր զսպող՝ պայմանավորված եկամուտների հավաքագրման տեմպերի նվազմամբ, իսկ ծախսերի ազդակը՝ ավելի փոքր ընդլայնող՝ ծախսերի գծով առաջացած խնայողությունների պատճառով:

²⁶ Տե՛ս http://www.cba.am/CBA_SITE/statistics/complex_index.html?__locale=hy

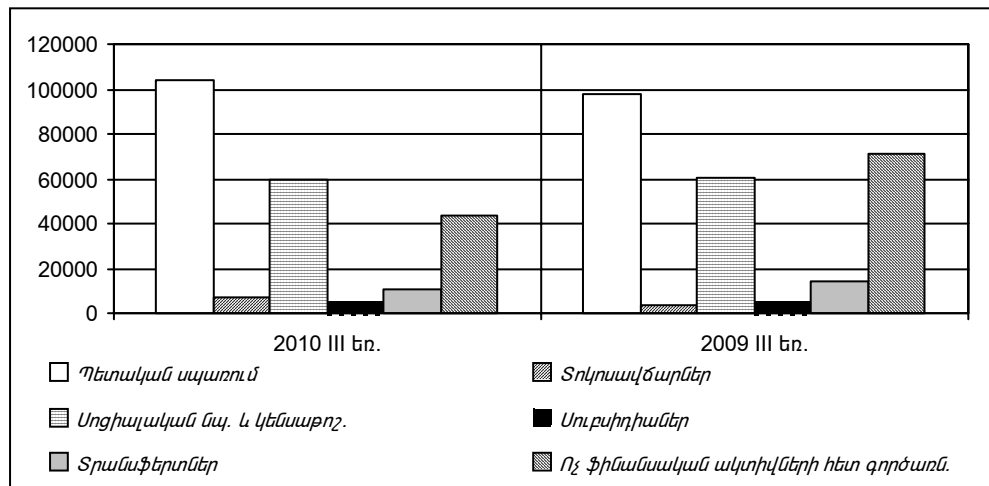
²⁷ Հարկաբյուջետային հատվածի վերլուծությունը կատարվել է երրորդ եռամսյակի նախնական փաստացի ցուցանիշների հիման վրա (ներառյալ ԾԻԳ-երի միջոցները) կազմված համախմբված բյուջեի ցուցանիշներով: Ընդ որում, 2010 թվականին հարկաբյուջետային ազդակի ցուցանիշները գնահատվել են 2008 թվականի համախմբված բյուջեի ցուցանիշների նկատմամբ (դիտարկելով 2008 թվականը որպես բազիսային տարի), քանի որ 2009 թվականին հարկաբյուջետային քաղաքականությունն ունեցել է զգալի առանձնակի ազդեցություն՝ պայմանավորված հակաճգնաժամային միջոցառումների իրականացմամբ: Հարկ է նշել, որ եկամուտների ազդակը հաշվարկվել է անվանական ՀՆԱ փաստացի ցուցանիշի, իսկ ծախսերի ազդակը՝ պոտենցիալ ՀՆԱ գնահատված ցուցանիշի նկատմամբ:

Հատկանշական է, որ տնտեսության արագ վերականգնման տարվա առաջին կեսին արձանագրված դրական միտումները իրենց ազդեցությունն ունեցան նաև պետական բյուջեի եկամուտների հավաքագրումների վրա, ինչի արդյունքում արձանագրվեցին եկամուտների զգալի գերակատարումներ: Սակայն երրորդ եռամսյակում, տնտեսական ակտիվության դանդաղման պայմաններում, նկատվել է նաև եկամուտների հավաքագրման տեմպերի դանդաղում: Դրա հետևանքով եկամուտների ազդակը կանխատեսվածի համեմատ ունեցել է ավելի փոքր զսպող ազդեցություն:

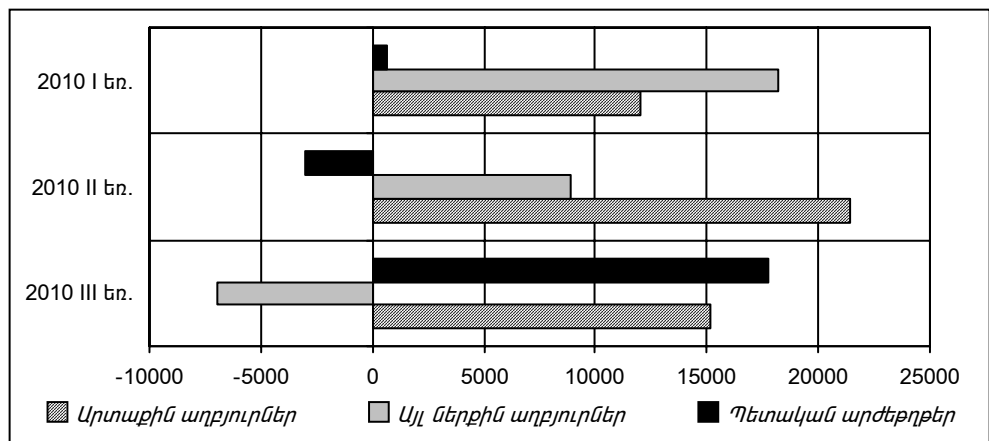
Համախմբված բյուջեի հարկային եկամուտների և պարտադիր սոցիալական ապահովության վճարների տ/տ աճը կազմել է 12.3%: Ընդ որում, հարկային եկամուտների կառուցվածքում անուղղակի հարկերի տ/տ աճը կազմել է 13.6%, ինչի պատճառը հիմնականում ավելացված արժեքի հարկի աճն է, իսկ ուղղակի հարկերի տ/տ աճը կազմել է 7.1%: Ուղղակի հարկերի կառուցվածքում նվազում արձանագրվել է միայն շահութահարկի մասով՝ 11.2 %, իսկ եկամտահարկի աճը կազմել է 27 %: Այլ եկամուտների մասով ևս արձանագրվել է աճ՝ 18.2%:

Երրորդ եռամսյակում ՀՀ բյուջեի ծախսերը տ/տ նվազել են շուրջ 9.2%-ով: Ընդ որում, ընթացիկ ծախսերն ավելացել են տ/տ 2.3%-ով, որտեղ պետական սպառումը տ/տ աճել է 6.3%-ով: «Ոչ ֆինանսական ակտիվների հետ գործառնություններ» հոդվածի գծով ծախսերը նվազել են 39%-ով: Դա պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ կառավարության կողմից նախորդ տարվա երկրորդ կեսից իրականացվեց ընդլայնող հարկաբյուջետային քաղաքականություն, ինչի արդյունքում զգալի աճ արձանագրվեց հատկապես կապիտալ ծախսերի գծով:

ՀՀ բյուջեի ծախսերի մեջ 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում նվազում արձանագրվել է հիմնականում կապիտալ ծախսերի գծով

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում բյուջեի պակասուրդի ֆինանսավորման աղբյուրներում զերակշռել են պետական արժեթղթերից ստացված զուտ մուտքերը

Եկամուտների և ծախսերի վերը նշված զարգացումների պարագայում երրորդ եռամսյակում ձևավորված բյուջեի պակասուրդը (26.1 մլրդ դրամ) 58%-ով ֆինանսավորվել է արտաքին և 42%-ով՝ ներքին աղբյուրների հաշվին: Ընդ որում,

արտաքին աղբյուրների մեջ 10.2 մլրդ դրամ կազմել է ԱՄՆ կողմից ստացված բյուջետային աջակցության վարկի մասնաբաժինը, իսկ ներքին աղբյուրների մեջ 17.8 մլրդ դրամը՝ պետական արժեթղթերից ստացված զուտ եկամուտը:

Ամփոփելով տարվա առաջին ինն ամիսների արդյունքները՝ նշենք, որ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ արձանագրվել է պետական բյուջեի եկամուտների զգալի աճ: Մասնավորապես՝ հարկային եկամուտների և սոցիալական ապահովության վճարների աճը կազմել է 18%: Ինչ վերաբերում է պետական ծախսերին (ԾԻԳ -երի միջոցները ներառյալ), ապա այն ավելացել է մոտ 3 %-ով:

Ինն ամիսներին բյուջեի պակասուրդը կազմել է 84.2 մլրդ դրամ կամ տարեկան ծրագրվածի մոտ 43.6 %-ը:

Մակրոտնտեսական հիմնական ցուցանիշների տ/տ աճը 2009 և 2010 թթ. երրորդ եռամսյակներում՝ իրական արտահայտությամբ

Ցուցանիշներ	2009 III / 2008 III	2010 III / 2009 III
Իրական ՀՆԱ	-19.8	-1.2
Ներքին պահանջարկ	-20.5	0.8
Սպառում	-2.5	0.3
Պետական	-6.3	-6.9
Մասնավոր	-2.0	1.0
Կապիտալ ներդրումներ	-43.7	1.7
Պետական	15.7	-52.2
Մասնավոր	-48.6	11.7
Արտահանում ²⁸	-5.9	8.5
Ներմուծում ²⁸	-19.6	3.6

3.4.2. Համախառն առաջարկ²⁹

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղումը շարունակվել է, որի պարագայում արձանագրված տնտեսական աճը հունվար-սեպտեմբերին կազմել է ընդամենը տ/տ 2.8%: Ընդ որում, երկրորդ եռամսյակի համեմատ տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղումը հիմնականում պայմանավորվել է անբարենպաստ բնակլիմայական պայմանների հետևանքով գյուղատնտեսությունում արձանագրված խորը անկմամբ:

Արդյունաբերության ավելացված արժեքը եռամսյակի ընթացքում ավելացել է տ/տ շուրջ 13.4%-ով, որի պարագայում առաջին ինն ամիսների աճը կազմել է տ/տ 9.7%:

Ընդ որում, եթե հանքագործական արդյունաբերությունում առաջին ինն ամիսներին այդ ցուցանիշն ավելացել է 28.9%-ով, իսկ մշակող արդյունաբերությունում և ջրամատակարարման ոլորտում՝ համապատասխանաբար 10.8% և 6.8%-ով, ապա էլեկտրաէներգիայի և գազի արտադրություն - բաշխումը նվազել է 5%-ով: Վերջինիս կազմում, բնեղեն արտահայտությամբ, էլեկտրաէներգիայի արտադրության ծավալները աճել են շուրջ տ/տ 19.4%-ով՝ պայմանավորված էլեկտրաէներգիայի արտահանման ծավալների զգալի աճով, իսկ գազի արտադրության ծավալները նվազել շուրջ տ/տ 13.7%-ով³⁰, հիմնականում պայմանավորված բնակչության և ջերմաէլեկտրակայանների կողմից գազի սպառման ծավալների կրճատմամբ, որն արդյունք է երևան ԶԷԿ-ի և Հրազդանի ՊՇԷԿ-ի կողմից արտադրվող էլեկտրաէներգիայի արտադրության ծավալների կրճատման:

Արդյունաբերությունում արձանագրված աճին համեմատաբար մեծ նպաստում են ունեցել *մետաղե հանքաքարերի արդյունահանման* (29.8% աճ), *սննդա-*

²⁸ Վերաբերում է ապրանքների և ծառայությունների արտահանմանը (ներմուծմանը):

²⁹ Տնտեսության ենթաճյուղերի ցուցանիշները 2010 թվականի հունվար-սեպտեմբերը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ են:

³⁰ Աղբյուրը՝ «Հայռուսգազարդ» ՓԲԸ:

մթերքի³¹ (8.7% աճ), խմիչքների³² (21.7% աճ), ոսկերչական արտադրատեսակների (30.4% աճ), շինանյութերի (17.4% աճ), մետաղների (7.3% աճ) արտադրության և քիմիական արդյունաբերության (27.8% աճ) ենթաճյուղերը, ինչը համաշխարհային և ներքին տնտեսությունների աստիճանական վերականգնման արդյունք է:

Շինարարության ավելացված արժեքը եռամսյակի ընթացքում նվազել է տ/տ շուրջ 1.2%-ով, որի պարագայում առաջին ինն ամիսների աճը կազմել է տ/տ 2.7%: Աճը հիմնականում պայմանավորվել է գյուղատնտեսության (4.6 անգամ աճ), մշակող արդյունաբերության (97.8% աճ), տրանսպորտի (64.7% աճ), տեղեկատվության և կապի (19.3% աճ) և պետական կառավարման (2.1 անգամ աճ) ոլորտներում իրականացված շինարարության ծավալների աճով: Մինչդեռ, առավել բարձր տեսակարար կշիռ ունեցող բնակարանաշինության ոլորտում, չնայած նվազման տեմպերի դանդաղմանը, դեռևս շարունակվում է անկում արձանագրվել (24%):

Ինչ վերաբերում է շինարարության ֆինանսավորման աղբյուրներին, ապա պետական և համայնքային բյուջեների (համապատասխանաբար 5% և 2.7 անգամ աճ), մարդասիրական օգնության (5.1 անգամ աճ) և կազմակերպությունների միջոցների (32.6% աճ) հաշվին իրականացվող շինարարության ծավալների աճը ամբողջությամբ չեզոքացրել են միջազգային վարկերի (36% նվազում) և բնակչության միջոցների (48.1% նվազում) հաշվին իրականացվող շինարարության ծավալների կրճատումները:

Վերոնշյալ զարգացումների արդյունքում, հունվար-սեպտեմբերին իրականացված շինարարության շուրջ կեսը ապահովվել է կազմակերպությունների միջոցներով իրականացվող շինարարության հաշվին:

Գյուղատնտեսության ավելացված արժեքը եռամսյակի ընթացքում նվազել է տ/տ շուրջ 19%-ով, որի պարագայում առաջին ինն ամիսների անկումը կազմել է տ/տ 17.8%: Դա հիմնականում բուսաբուծությունում 25.6% և անասնապահությունում 2.4% արձանագրված նվազումների հետևանք է: Ընդ որում, անասնապահության արտադրության ծավալների անկումը ամբողջությամբ պայմանավորված է սպանդի համար իրացված անասունի և թռչնի, ինչպես նաև կաթի ծավալների՝ համապատասխանաբար 10.9% և 2.9% նվազումներով, որոնք մասամբ փոխհատուցվել են ծվ/ի արտադրության ծավալների 23.5% աճով: Բուսաբուծության արտադրության ծավալների անկումը հիմնականում անբարենպաստ եղանակային պայմանների պատճառով զարնանացանի կրճատման, սակավ բերքի ստացման և ցանքատարածությունների կրճատման հետևանք է:

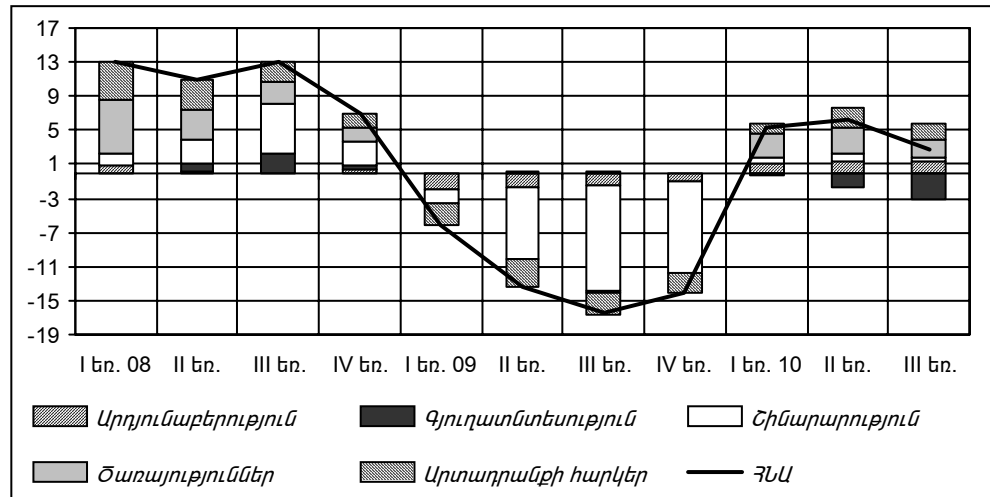
Արդյունքում, ներքին շուկայում գյուղմթերքների պահանջարկը բավարարվել է հիմնականում ջերմոցային և ներկրված գյուղմթերքի հաշվին:

Ծառայությունների ավելացված արժեքը եռամսյակի ընթացքում ավելացել է տ/տ շուրջ 4.5%-ով, որի պարագայում առաջին ինն ամիսների աճը կազմել է տ/տ 5.4%՝ հիմնականում պայմանավորված մանրածախ (աճը ամբողջությամբ արդյունք է խանութների, գյուղատնտեսական արտադրանքի շուկաների առևտրի շրջանառության ծավալների աճի) և մեծածախ առևտրի՝ համապատասխանաբար 0.4 % և 12.4% ծավալների աճի: Միևնույն ժամանակ, մատուցված ծառայությունների ծավալը ավելացել է 7.4%-ով, ընդ որում՝ բացառությամբ առողջապահության և բնակչության սոցիալական սպասարկման, աճ արձանագրվել է բոլոր ոլորտներում մատուցված ծառայությունների գծով, իսկ առավել մեծ նպաստում է ունեցել տեղեկատվության և կապի, տրանսպորտի, ֆինանսական և ապահովագրական գործունեության ոլորտներում համապատասխանաբար արձանագրված 3%, 2.9%, 17.5% աճը:

³¹ Սննդամթերքի արտադրության աճն արձանագրվել է հիմնականում շաքարավազի (15.5 անգամ), ծավարեղենի (90.8%), ալյուրի (18.2%), հրուշակեղենի (13.1%), մակարոնեղենի (4.9%), պաղպաղակի (13.6%), թթվասերի (6.9%), մածունի (8.3%) և բուսական յուղի (9.6%) արտադրության ծավալների աճի հաշվին:

³² Խմիչքների արտադրության աճն արձանագրվել է հիմնականում կոնյակի (17.5%), գինու (30.4%), գարեջրի (49.7%), շամպայնի (56.2%), հանքային ջրերի (25.7%), աղբյուրի ջրի (44.3%) և բնական հյութերի (39.3%) արտադրության ծավալների աճի հաշվին:

ՀՆԱ իրական աճի տեմպը և տնտեսության ճյուղերի նպաստումները (կուտակային)

3.5. ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՇՈՒԿԱՆՑՈՒՄ

2010 թվականի երրորդ եռամսյակի ընթացքում աշխատանքի շուկայում արձանագրվել է անվանական աշխատավարձերի որոշակի աճ՝ պայմանավորված տնտեսական ակտիվության վերականգնման հետևանքով մասնավոր հատվածի, ինչպես նաև բյուջետային ֆինանսավորում ունեցող որոշ կազմակերպությունների աշխատավարձերի աճով: Չնայած տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմանը, տնտեսությունում շարունակել է աճել աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկը, որի արդյունքում փոքր - ինչ նվազել է պաշտոնապես գրանցված գործազրկության մակարդակը:

Ըստ ՀՀ ԿԲ գնահատումների, 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում տնտեսության միջին անվանական աշխատավարձի աճը կազմել է շուրջ 7%: Աշխատավարձերի առավել բարձր աճ է արձանագրվել արդյունաբերության, շինարարության և ծառայության ոլորտներում, համեմատաբար փոքր աճ՝ առողջապահության և կրթության ոլորտներում:

Չնայած տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղմանը՝ երրորդ եռամսյակի ընթացքում աշխատուժի նկատմամբ պահանջարկի աճը կազմել է 22.7%, իսկ աշխատանքով ապահովվածների թիվը եռամսյակի ընթացքում ավելացել է 17%-ով. այս պայմաններում տնտեսությունում զբաղվածների թվի միջին աճը կազմել է 1.1%, իսկ պաշտոնապես գրանցված գործազրկության միջին եռամսյակային մակարդակը կազմել է 6.9%՝ փոքր - ինչ նվազելով նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ:

Տնտեսական աճի տեմպերի դանդաղման և զբաղվածության աճի պայմաններում տեղի է ունեցել արտադրողականության մոտ 1%-ով նվազում: Նշված զարգացումների արդյունքում մոտ 8%-ով աճել են միավոր աշխատուժի ծախսերը, որի հետևանքով տնտեսությունում առաջացել են թույլ գնաճային ճնշումներ՝ 0 - 0.5%-ի չափով³⁴:

³³ Աշխատանքի շուկայի՝ երրորդ եռամսյակի տվյալները ՀՀ ԿԲ գնահատումներն են՝ հիմնված 2010 թվականի հուլիս, օգոստոս ամիսների փաստացի և սեպտեմբեր ամսվա գնահատված ցուցանիշների վրա: Ենթադրվում է ներկայացված աճի գնահատականները նախորդ տարվա նույն եռամսյակի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ:

³⁴ Հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ երրորդ եռամսյակում միավոր աշխատուժի ծախսերն աճել են հիմնականում գյուղատնտեսության ճյուղի խոր անկմամբ պայմանավորված արտադրողականության նվազման հետևանքով, ինչպես նաև այն, որ գյուղատնտեսության ճյուղում վարձու աշխատողները շատ փոքր տեսակարար կշիռ ունեն ճյուղում զբաղվածների մեջ՝ աշխատուժի շուկայի ազդեցությունը գնաճի վրա երրորդ եռամսյակում՝ հնարավոր է, որ թույլ է եղել, ընդհուպ մինչև չեզոք:

3.6. ՆԵՐՄՈՒԾԱԿԱՆ ԳՆԵՐ ԵՎ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ ԳՆԵՐ

3.6.1. Ներմուծման գներ

2010 թ. երրորդ եռամսյակի ընթացքում համաշխարհային ապրանքային շուկաներում շարունակվել են գների աճի միտումները: Թեև սա հիմնականում պայմանավորվել է հիմնական պարենային ապրանքատեսակների գների զգալի աճով, սակայն հիմնական հումքային ապրանքների գները ևս եռամսյակի ընթացքում արձանագրել են որոշակի աճ:

Ըստ Կենտրոնական բանկի գնահատումների՝ 2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ներմուծման դոլարային գները տ/տ ավելացել են 7.5 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում տ/տ աճը կազմել էր մոտ 7.3 տոկոս):

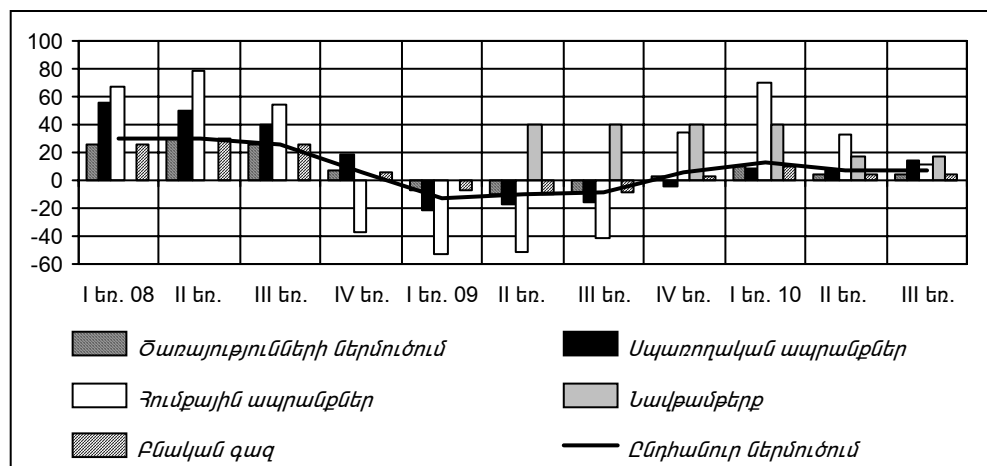
Ցուցանիշներ	III եռ. 09	IV եռ. 09	I եռ. 10	II եռ. 10	III եռ. 10
Ներմուծում (ընդհանուր)	-8.3	5.4	13.4	7.3	7.5
Ներմուծում (ծառայություններ)	-9.1	3.1	10.7	4.9	4.7
Ներմուծում (ապրանքներ)	-8.0	6.1	14.3	8.1	8.4
Կապիտալ ապրանքներ ³⁵	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Սպառողական ապրանքներ	-9.1	3.1	10.7	4.9	4.7
Հումքային ապրանքներ	-15.1	-3.7	8.4	7.5	13.6
Աղանձ ³⁵	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Նավթամթերք	-40.9	34.2	70.4	33.5	11.8
Բնական գազ	40.0	40.0	40.0	16.9	16.9

Դոլարային գների տ/տ աճը պայմանավորվել է ինչպես նախորդ տարվա նույն եռամսյակում դեռևս պահպանվող գների բավականին ցածր մակարդակով, այնպես էլ սույն եռամսյակի ընթացքում հումքային և պարենային ապրանքների գների էական աճով, ինչը կազմել է եռ/եռ 7.0 տոկոս (նախորդ եռամսյակում՝ 0.9%):

Հումքային և պարենային ապրանքների գները տ/տ ավելացել են 13.6 տոկոսով (նախորդ եռամսյակում՝ տ/տ 7.5 տոկոս): Թեև գրանցվել է բոլոր հումքային ապրանքների գների աճ, սակայն հիմնականում հացահատիկի և շաքարավազի գների էական բարձրացումներն են պայմանավորել հումքային ապրանքների գների տ/տ աճի բարձր մակարդակը: Ընդհանուր ներմուծման գների վրա հումքային ապրանքների գների ազդեցությունը կազմել է 3.7 տոկոսային կետ:

Երրորդ եռամսյակի ընթացքում նավթամթերքների դոլարային գները փոքր՝ մոտ 3.2% անկում են գրանցել, ինչի պայմաններում, հաշվի առնելով մասնախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածում գների արդեն որոշակիորեն բարձր մակարդակում վերականգնման հանգամանքը, նավթամթերքի դոլարային գների տ/տ աճը կազմել է մոտ 11.8% (նախորդ եռամսյակի 33.5 տոկոս աճի փոխարեն): Արդյունքում նավթամթերքների գների ազդեցությունը ընդհանուր ներմուծման գների վրա կազմել է ընդամենը 0.8 տոկոսային կետ:

Ներմուծված ապրանքների
տ/տ գները երրորդ
եռամսյակում
շարունակել են աճել

³⁵ Կապիտալ ապրանքների և աղանձի գների գնահատականների բացակայությունը պայմանավորված է դրանց փաստացի խիստ մեծ տատանողականությամբ, այդ իսկ պատճառով գների փոփոխությունը գնահատվում է զրոյական:

Ներմուծվող սպառողական ապրանքների դոլարային գների աճը 2010թ. երրորդ եռամսյակում կազմել է տ/տ 4.7 տոկոս, որն ընդհանուր ներմուծման գների վրա ունեցել է 0.9 տոկոսային կետ ազդեցություն: Սպառողական ապրանքների գների աճը հիմնականում պայմանավորվել է գործընկեր երկրների բարձր գնաճով (6.8 տոկոսային կետ), ինչի մեծ ազդեցությունը սպառողական ապրանքների ներմուծման դոլարային գների վրա չի չեզոքացվել նույնիսկ գործընկերների փոխարժեքների՝ միջինը մոտ 2.1 արժեզրկման արդյունքում: Չինաստանում գրանցված բարձր գնաճը և չինական արժույթի փոխարժեքի արժևորումը ՀՀ հիմնական գործընկերներից ամենամեծ նպաստումն է ունեցել ընդհանուր ներմուծման գներին՝ կազմելով 0.5 տոկոսային կետ: Մեծ է եղել նաև Ռուսաստանի նպաստումը՝ մոտ 0.4 տոկոսային կետ՝ պայմանավորված հիմնականում այս երկրում գրանցված գնաճով: Այս և մյուս հիմնական գործընկերների՝ ընդհանուր առմամբ դրական նպաստումների ազդեցությունը մասնակիորեն չեզոքացվել է եվրոյի փոխարժեքի տ/տ մեծ արժեզրկման հետևանքով եվրո-գոտու շուրջ -0.4 տոկոսային կետ նպաստմամբ:

Անդրադառնալով ներմուծված ապրանքների դրամային գներին՝ կարող ենք փաստել, որ միջազգային գների (ներմուծման դոլարային գների) տ/տ 7.5% աճի և ՀՀ դրամ/ԱՄՆ դոլար միջին անվանական փոխարժեքի տ/տ 1.9% արժևորման պայմաններում՝ 2010թ. երրորդ եռամսյակում սպառողական զանբյուրում ներառված ներմուծված ապրանքների դրամային գները տ/տ աճել են 5.9 տոկոսով:

3.6.2. Արտադրողների գներ ³⁶

2010 թվականի երրորդ եռամսյակում ևս տնտեսության բոլոր ճյուղերում արձանագրվել է գների ինդեքսների աճ, որի արդյունքում ՀՆԱ դեֆլյատորը հունվար-սեպտեմբերին կազմել է տ/տ 109.8՝ գերազանցելով նախորդ տարվա համապատասխան ցուցանիշը 10.2 տոկոսային կետով:

Տնտեսության ճյուղերից գների առավել բարձր աճ արձանագրվել է **գյուղատնտեսության** ճյուղում. եռամսյակի ընթացքում գները³⁷ տ/տ ավելացել են 32.3%-ով, որի պարագայում հունվար-սեպտեմբերի աճը կազմել է տ/տ 26%: Անբարենպաստ եղանակային պայմանների հետևանքով սակավ բերքի ստացման և ցանքատարածությունների կրճատման պատճառով բուսաբուծությունում արձանագրվել է գների 37.6% աճ, որին մեծապես նպաստել է հացահատիկային մշակաբույսերի (22.1%), կարտոֆիլի և բանջարաբուստանային կուլտուրաների (39.3%), մրգի, պտղի և հատապտղի (29.4%) գների աճը: Անասնաբուծությունում, հիմնականում պայմանավորված արտադրության ծավալների կրճատմամբ, մսի գների 31.5%, կաթ և կաթնամթերքի գների 5.6% աճով, արձանագրվել է գների 18.9% աճ:

Արդյունաբերության ճյուղում երրորդ եռամսյակում արձանագրվել է գների տ/տ 14.4% աճ, որի պարագայում հունվար-սեպտեմբերի աճը կազմել է տ/տ 25.9%՝ պայմանավորված հանքագործական արդյունաբերության՝ 39.7%, մշակող արդյունաբերության՝ 20.6% և էներգիայի, գազի արտադրության ու բաշխման 25.2% աճով: Վերջիններս համապատասխանաբար հետևանք են համաշխարհային շուկաներում 2010 թվականի հունվար-սեպտեմբերին, նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ, գունավոր մետաղների գների բարձր մակարդակի ձևավորման, համաշխարհային և ներքին պահանջարկի աստիճանական վերականգման և 2010 թվականի ապրիլի 1-ից գազի սակագների բարձրացման:

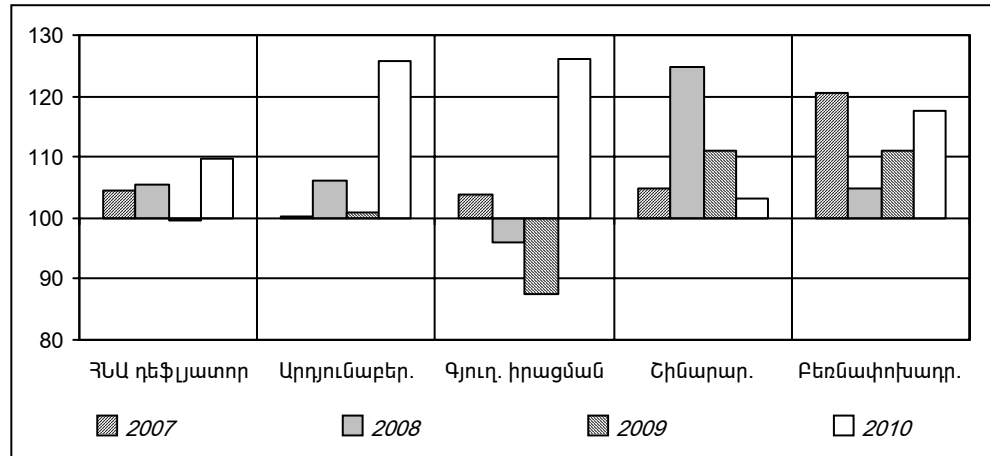
Շինարարությունում երրորդ եռամսյակում արձանագրվել է գների տ/տ 6.8% աճ, որի պարագայում հունվար-սեպտեմբերի աճը կազմել է տ/տ 3.1%՝ հիմնականում պայմանավորված շինանյութերի գների աճով:

³⁶ *Գների ինդեքսների փոփոխությունը 2010 թվականի հունվար-սեպտեմբերը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ են, եթե այլ բան նշված չէ: Տնտեսության ճյուղերի գների ինդեքսները թողարկման գների ինդեքսներն են:*

³⁷ *Ներկայացված են գյուղատնտեսական մթերք արտադրողի իրացման գները:*

Բեռնափոխադրումների գծով արձանագրվել է գների տ/տ 9.8% աճ, որի պարագայում հունվար-սեպտեմբերի աճը կազմել է տ/տ 17,7%՝ պայմանավորված երկաթուղային (7.9% աճ), ավտոմոբիլային (3.7% աճ), օդային (10% աճ) և խողովակաշարային (31.2% աճ) տրանսպորտի սակագների աճով: Ընդ որում, առավել բարձր՝ խողովակաշարային տրանսպորտի սակագների աճը արդյունք է գազի սակագների (2010 թվականի ապրիլի 1-ից գազի սակագների բարձրացում է տեղի ունեցել. 180 ԱՄՆ դոլար՝ նախկին 154 ԱՄՆ դոլարի փոխարեն) բարձրացման:

2010 թ. հունվար-սեպտեմբերին գների առավել բարձր աճ է գրանցվել է գյուղատնտեսությունում և արդյունաբերությունում

3.7. Գնաճի սպասումներ

ՀՀ ԿԲ-ն գնաճի սպասումների վերաբերյալ 2010 թ. երրորդ եռամսյակում հարցումներ է իրականացրել ֆինանսական հատվածի կազմակերպությունների, տնային տնտեսությունների և իրական հատվածի ոչ ֆինանսական կազմակերպությունների շրջանում:

Ֆինանսական համակարգում երրորդ եռամսյակի հարցման արդյունքներով՝ պահպանվել են հետագա 12-ամսյա ժամանակահատվածի համար բարձր գնաճային սպասումները: Այսպես, բանկերի շրջանում գերակշռել են 12-ամսյա գնաճի 5.5 - 8.5% միջակայքը ընտրողները (71.4%), իսկ վարկային կազմակերպությունների գնաճային սպասումները փոքր-ինչ չափավոր են և գրեթե հավասար են բաշխվել 5.5 - 8.5% և 2.5 - 5.5% միջակայքերի միջև (54/46%): Այդ տվյալները փաստում են, որ չնայած տարեսկզբից ԿԲ կողմից դրամավարկային պայմանների խստացման պարագայում անցած ժամանակահատվածում 12-ամսյա գնաճի ցուցաբերած նվազողական վարքագծին (բացառությամբ առաջարկի ցնցումների ազդեցությամբ պայմանավորված երրորդ եռամսյակի կտրուկ թռիչքը) և հետագա մեկ տարվա կտրվածքով գնաճի սպասվող նվազման միտումներին, ֆինանսական համակարգը առանձնապես չի ճշգրտել իր գնաճային սպասումները:

Երրորդ եռամսյակում արձանագրված բարձր գնաճն անդրադարձել է տնային տնտեսությունների սպասումների վրա: Երրորդ եռամսյակի հարցման արդյունքներով՝ պարենային ապրանքների գների աճ է սպասում հարցվածների 62.0%-ը՝ նախորդ եռամսյակի 47.5%-ի փոխարեն, իսկ սպառողական գների աճ է սպասում 45.4%-ը՝ նախորդ եռամսյակի 37.3%-ի փոխարեն:

Ըստ հարցման արդյունքների, շուկայական տոկոսադրույքների վերաբերյալ առևտրային բանկերի և վարկային կազմակերպությունների՝ մեկ տարվա հորիզոնով կանխատեսումները հիմնականում կայուն մակարդակի պահպանման ուղղությամբ են: Այդուհանդերձ, բանկերը ակնկալում են արտարժույթով վարկերի տոկոսադրույքների որոշակի նվազում: